
KOMMUNEREVISJONSDISTRIKT 2
MØRE OG ROMSDAL

Selskapskontroll

i

Rauma Energi AS

16. mars 2015

Kommunerevisjonsdistrikt 2 Møre og Romsdal er et interkommunalt selskap etter kommuneloven § 27. Eiere er kommunene Aukra, Eide, Fræna, Gjemnes, Molde, Nesset, Rauma, Sunndal og Vestnes. Selskapet utfører regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll for eierkommunene og har i dag seks revisorer. Selskapet har hovedkontor i Molde.

Innholdsliste

1	INNLEDNING	5
1.1	BAKGRUNN.....	5
1.2	PROBLEMSTILLINGER OG REVISJONSKRITERIER	6
1.3	AVGRENSING AV UNDERSØKELSEN.....	6
1.4	METODE	6
1.5	RAUMA ENERGI AS	6
1.6	HØRING	7
2	RAUMA KOMMUNE SIN STYRING AV RAUMA ENERGI AS	7
2.1	PROBLEMSTILLING OG REVISJONSKRITERIER	7
2.2	FAKTABESKRIVELSE	8
2.2.1	Generalforsamling	9
2.2.2	Eiermøter.....	10
2.2.3	Valgkomite.....	10
2.2.4	Kompetanse i styret	11
2.2.5	Eierskapsmelding	11
2.2.6	Eierstrategi i Rauma Energi AS	12
2.2.7	Vedtekter for Rauma Energi AS	14
2.3	VURDERING OG ANBEFALING	14
3	DEN INTERNE STYRINGEN I RAUMA ENERGI AS	16
3.1	PROBLEMSTILLING OG REVISJONSKRITERIER	16
3.2	FAKTABESKRIVELSE	17
3.2.1	Styret i Rauma Energi AS.....	17
3.2.2	Styreinstruks	19
3.2.3	Daglig leder	20
3.2.4	Etiske retningslinjer	21
3.2.5	Organisering av monopolvirksomhet	21
3.3	VURDERING OG ANBEFALING	21
4	ØKONOMISTYRING	22
4.1	PROBLEMSTILLING OG REVISJONSKRITERIER	23
4.2	FAKTABESKRIVELSE	23
4.3	VURDERING	25
5	RAUMA ENERGI AS – FORHOLD TIL OFFENTLIGHETSLOVEN	25
5.1	PROBLEMSTILLING OG REVISJONSKRITERIER	26
5.2	FAKTABESKRIVELSE	26
5.3	VURDERING OG ANBEFALING	27
6	KONSESJONSAVGIFT – KONSESJONSKRAFT – LÅNEAVTALE.....	30
6.1	UTBETALING AV KONSESJONSAVGIFT FOR VERMA KRAFTVERK	31
6.2	INNTEKT AV KONSESJONSKRAFT FRA VERMA KRAFTVERK	32
6.3	LÅNEAVTALE MELLOM RAUMA KOMMUNE OG RAUMA ENERGI AS	32
7	SAMLEDE VURDERINGER OG ANBEFALINGER	35
7.1	ANBEFALINGER TIL RAUMA KOMMUNE.....	36
7.2	ANBEFALINGER TIL RAUMA ENERGI AS.....	36
	REFERANSER OG KILDER.....	37
	VEDLEGG 1: UTTALELSE TIL RAPPORTEN FRA RAUMA ENERGI AS	39
	VEDLEGG 2: KORT OM SELSKAPSKONTROLL.....	41
	VEDLEGG 3: ANBEFALINGER OM EIERSKAP, SELSKAPSLEDELSE M.M. (KS EIERFORUM)...	44

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Kommunestyret i Rauma vedtok Plan for selskapskontroll for perioden 2012 til 2015 i møte 17.4.2012 (sak 38/2012).

Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eierinteresser i selskaper. Rauma Energi AS er omfattet av dette tilsynsansvaret. Kontrollutvalget i Rauma kommune bestilt i møte 26.9.2012 selskapskontroll i Rauma Energi AS (sak 31/2012). Bestillingen omfatter både utøvelsen av kommunenes eierskap i selskapet (eierskapskontroll) og driften av selskapet (forvaltningsrevisjon). For ytterligere informasjon om selskapskontroll vises det til vedlegg.

I bestillingen fra kontrollutvalget går det fram at rapporten blant annet skal gi svar på følgende spørsmål:

- Er driften av aksjeselskapet slik at Rauma kommune får oppfylt sine mål som eier av selskapet?
- Har kommunen kontroll med eierinteressene sine i selskapet og mottar kommunen tilstrekkelig og dekkende informasjon om selskapets drift og økonomi?
- Følger selskapet bestemmelsene i offentlighetsloven om åpenhet og innsyn i selskapets virksomhet?

Hjemmelen for selskapskontroll følger av kommunelovens § 77 nr. 5 som fastsetter at kontrollutvalget skal ”påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper m.m.”.

Kommuneloven § 80 gir kontrollutvalg og revisor rett til å kreve de opplysninger som finnes påkrevd for å kunne utøve deres kontroll av interkommunale selskaper og aksjeselskaper der en kommune alene eller sammen med andre kommuner/ fylkeskommuner eier alle aksjer. I den utstrekning det finnes nødvendig, kan kontrollutvalget og kommunens revisor selv foreta undersøkelser i selskapet.

Kontrollutvalget fikk i møte 27.5.2013 en orientering fra ordfører og rådmann om mulig manglende innbetaling av konsesjonsavgift og inntekt av konsesjonskraft gjennom flere år. Kontrollutvalget konkluderte med at de ønsket at selskapskontrollen av Rauma Energi AS også skal omfatte undersøkelse av forholdene omkring utbetaling av konsesjonsavgift for Verma og Berild kraftverk, samt inntekt av konsesjonskraft. Prosjektplan ble behandlet av kontrollutvalget i møte 1.12.2014 (sak 42/2014). I protokoll fra møte er følgende informasjon gitt:

«Undersøkelse av forholdene omkring utbetaling av konsesjonsavgift og inntekt av konsesjonskraft er forhold som Rauma kommune og Rauma Energi AS arbeider med, og det er utarbeidet utredninger og andre dokumenter. Revisjonen vil derfor kun kort beskrive status på disse områdene.

Det samme gjelder forholdene omkring pågående sak med skattemyndighetene omkring lån fra Rauma kommune til Rauma Energi AS. Kontrollutvalget ønsker at revisor gir en kort beskrivelse av status rundt denne saken også».

1.2 Problemstillinger og revisjonskriterier

På bakgrunn av bestillingene fra kontrollutvalget har revisjonen satt opp følgende problemstillinger for undersøkelsen:

- Utøver Rauma kommune sin eierstyring i tråd med reglene for dette?
- Utøves den interne styring av Rauma Energi AS i samsvar med regelverk for dette?
- Er økonomistyringen i Rauma Energi AS i tråd med reglene for dette?

Revisjonskriterier er den målestokk som funnene i undersøkelsen blir vurdert opp mot. I denne undersøkelsen er revisjonskriteriene særlig utledet av forvaltningsloven (fvl.), kommuneloven (kompl.) og regnskapsloven (rskl.), og KS sine 19 anbefalinger om eierskap. I tillegg er selskapet vurder i forhold til vedtak og styrende dokumenter utarbeidet av eier eller av styret. De enkelte kriteriene er omtalt under det enkelte kapittel i rapporten.

1.3 Avgrensing av undersøkelsen

I undersøkelsen er det hovedsakelig sett på perioden 2011 til 2013.

1.4 Metode

Denne undersøkelsen er basert på Norges Kommunerevisorforbunds standard for forvaltningsrevisjon «RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon». Selv om prosjektet ikke er et forvaltningsrevisjonsprosjekt, men en selskapskontroll, har vi lagt til grunn tilsvarende metodikk. Kommunerevisorforbundet har laget en egen veileder for selskapskontroller, som tar for seg mer generelle eierskapskontroller (Norges Kommunerevisorforbund 2010). Denne er også blitt benyttet i planlegging og gjennomføring av prosjektet.

Undersøkelsen er hovedsakelig lagt opp som en dokumentanalyse. Dette er utfyllt med intervjuer med generalforsamling v/ ordfører, styreleder, daglig leder og økonomisjef.

Revisjonen ba ved oppstart av prosjektet om en egenerklæring fra styret, der styret ble bedt om å besvare en rekke spørsmål. Generalforsamling v/ ordfører besvarte et tilsvarende skjema. I tillegg har revisjonen innhentet uttale fra selskapets revisor.

1.5 Rauma Energi AS

Rauma kommune er eier eller medeier i en rekke selskap som forvalter store verdier på vegne av fellesskapet. Et av disse er Rauma Energi AS. Rauma Energi AS ble omdannet fra Rauma kommunale kraftverk med virkning fra 21.5.1994. Rauma kommune eier 100 % av selskapet.

Selskapet driver nettvirksomhet som er drift og vedlikehold av høy- og lavspent distribusjonsnettet til og med 22 kV i Rauma kommune, i tillegg til kraftproduksjon i Verma kraftstasjon og Berild kraftverk. Administrasjon, driftssentral og montørstasjon er lokalisert på Øran på Åndalsnes. Rauma Energi AS driver konkurransevirkosomhet gjennom kraftproduksjon, kraftsalg, bredbånd og eiendom, og monopolvirkosomhet gjennom nettvirksomhet.

Rauma Energi AS har tre heleide datterselskaper. Dette er:

Rauma Energi Kraft AS

Selskapet ble opprettet 1.7.1994, og er et rent kraftomsetningsselskap som leverer kraft- og energi i Rauma kommune. I tillegg er selskapet landsdekkende på utvalgte produkter i kraftmarkedet.

Rauma Energi Bredbånd AS

Selskapet ble opprettet 23.6.2003 og driver salg og drift av bredbåndstjenester i Rauma kommune.

Rauma Energi Eiendom AS

Selskapet ble opprettet 1.12.1998 og er et rent eiendomsselskap som driver utleie til forretning og næringsvirksomhet.

Andre eierforhold

I tillegg har Rauma Energi AS eierandeler i selskapene Energi 1 Kraft, Smart HUB AS, Trønderkraft, Langfjordstunnelen, Vengåkraft og noen lokale vannverk.

1.6 Høring

Et utkast til rapport har vært forelagt Rauma kommune og Rauma Energi AS. Revisjonen har avholdt møte med Rauma kommune ved ordfører og rådmann der utkastet er gjennomgått. Rapporten er justert etter innspill i nevnte møte, og Rauma kommune hadde ingen merknader til endelig rapport. Rauma Energi AS gav i brev av 27.2.2015 høringsuttalelse, som følger som vedlegg 1.

2 Rauma kommune sin styring av Rauma Energi AS

2.1 Problemstilling og revisjonskriterier

Problemstilling

- Utøver Rauma kommune sin eierstyring av Rauma Energi AS i tråd med reglene for dette?

Revisjonen har sett på de organ som skal ivareta kommunens eierinteresser, og om styrende dokumenter er utarbeidet og hvordan saker knyttet til selskapet behandles. Dette området må sees i sammenheng med kapittel 4 der revisjonen vurderer økonomistyringen i Rauma Energi AS.

Revisjonskriterier

- Generalforsamlingen i Rauma Energi AS ivaretar sine oppgaver i henhold til lovverket
 - generalforsamling avholdes årlig innen 30. juni
 - krav til saker som skal behandles på generalforsamlingen overholdes
 - generalforsamlingen nedsetter valgkomite
 - styre har komplementær kompetanse
- Rauma kommune har tilstrekkelig og tilfredsstillende styrende dokumenter
 - de organ som skal ivareta kommunens eierinteresser gjør dette
 - styrende dokumenter er utarbeidet
 - styrende dokumenter avklarer hvordan saker knyttet til selskapet skal behandles
- Rauma kommune mottar tilstrekkelig og dekkende informasjon om Rauma Energi AS
 - informasjon gis på generalforsamling (inkludert årsrapport og regnskap)

- rapportering til kommunestyret (tertialrapport i forhold til økonomi)
- det gjennomføres eiermøter

Revisjonskriteriene som Rauma Energi AS er vurdert mot er gitt i aksjeloven, regnskapsloven (Rskl.) og revisorloven. I tillegg vurderes selskapet mot krav i eierskapsmelding, eierstrategi og vedtekter for Rauma Energi AS. Revisjonen har også nyttet *Anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak*, KS Eierforum (2010).

I følge aksjeloven utøver aksjeeierne den øverste myndigheten i selskapet gjennom generalforsamlingen (§ 5-1). Det innebærer at eierne ikke utøver sin myndighet gjennom andre myndighetslinjer, for eksempel ved direkte påvirkning av daglig leder. Aksjeloven bestemmer at det skal gjennomføres årlig generalforsamling innen 30. juni. Aksjeloven stiller krav til hvilke saker generalforsamlingen skal behandle.

Forvaltningen av selskapet ligger til styret, og medlemmene blir valgt av generalforsamlingen (§ 6-3). Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelsen av selskapet (§ 6-13). Selskapet skal ha vedtekter som oppfyller aksjelovens minstekrav til innhold (§ 2-2).

Aksjeselskapsformen er en fleksibel organisasjonsform. Innenfor de faste rammene loven setter, har en eier av et heleid aksjeselskap stor frihet til å definere hvordan selskapet skal fungere og hvordan kontakten mellom eier og selskapet skal være. Dette innebærer at en eier kan forskyve kompetanseforholdet mellom eier og selskapets ledelse for å sikre seg større innflytelse over selskapet, så lenge det forankres i selskapets vedtekter. For offentlige eiere er det likevel normalt å stille noen krav til hvordan de utøver sin eierrolle.

KS har utarbeidet en rekke anbefalinger for aktivt eierskap i kommunesektoren. Anbefalingene har relevans som kriterier for å vurdere kommunens utøvelse av eierskap i selskapet. KS omtaler 19 tema med tilhørende anbefalinger. Det dreier seg om anbefalinger til kommunens folkevalgte og administrasjon, til kommunens eierrepresentanter, og til hvilke krav kommunen bør stille til selskapene.

Revisjonen har i selskapskontroll med Rauma Energi AS valgt å vurdere selskapet mot følgende anbefalinger:

- Det gjennomføres eiermøter (nr. 8)
- Eier stiller krav om at generalforsamlingen nedsetter valgkomite (nr. 10)
- Eier stiller krav om et styre med komplementær kompetanse (nr. 9)
- Eier sørger for fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkosomhet (nr. 4)

Når de folkevalgte velger å skille en virksomhet ut i et eget selskap, velger de bort tett oppfølging av selskapet. For å utøve påvirkning på selskapene, må de folkevalgte forholde seg til de styringsrammene som gjelder for den aktuelle selskapsformen. Det vil i hovedsak si at styring skal skje gjennom generalforsamling. Et eierorgans rolle er å sette klare mål og kreve resultater, men overlate driften til et kompetent styre.

2.2 Faktabeskrivelse

Generalforsamling er det øverste organet i Rauma Energi AS. Det er utarbeidet styrende dokumenter som bestemmer hvordan saker knyttet til selskapet skal behandles.

2.2.1 Generalforsamling

Generelt

Av aksjeloven § 5-1 første ledd, går det fram at aksjeeierne representerer den øverste myndigheten i selskapet gjennom generalforsamlingen. Hver aksje gir én stemme dersom ikke annet følger av lov eller vedtekter (jf. § 5-3). Styreleder og daglig leder skal være til stede på generalforsamlingen (jf. § 5-4). Ordinær generalforsamling skal være gjennomført av selskapet innen seks måneder etter utgangen av hvert regnskapsår (jf. § 5-5, første ledd).

Følgende saker skal behandles og avgjøres på den ordinære generalforsamlingen (jf. § 5-5, andre ledd):

*«godkjennelse av årsregnskapet og årsberetningen, herunder utdeling av utbytte»
«andre saker som etter loven eller vedtektene hører under generalforsamlingen»*

Eksempler på saker som etter loven hører under generalforsamlingen er fastsettelse av godtgjørelse til styremedlemmer, varamedlemmer og observatører (§ 6-10) og valg av og godtgjørelse til revisor (§ 7-1).

Seneste en uke før generalforsamling skal årsregnskapet, årsmeldingen og revisjonsberetningen sendes til hver aksjeeier med kjent adresse (jf. § 5-5, tredje ledd). Også innkalling til generalforsamling skal være sendt senest en uke før møtet skal holdes, og i innkallingen skal det være med et forslag til dagsorden som bestemt angir sakene som skal behandles i møtet (jf. § 5-10). Møtelederen skal sørge for at det blir ført protokoll for generalforsamlingen (jf. § 5-16).

I protokollen skal generalforsamlingens beslutning tas med, med angivelse av utfallet av avstemmingen (jf. § 5-16, andre ledd). En beslutning av generalforsamlingen krever flertallet av de avgitte stemmene, om ikke annet er bestemt i loven (jf. § 5-17, første ledd). Styret kan bestemme at det skal innkalles til ekstraordinær generalforsamling (jf. § 5-6).

Generalforsamlingen i Rauma Energi AS

Generalforsamlingen er representantene i kommunestyret, og er det øverste organet i Rauma Energi AS. Rauma Energi AS rapporterer til eier i generalforsamling eller eiermøte.

Generalforsamlingen treffer vedtak knyttet til selskapets aktiviteter, og hvordan styringsdialogen mellom eierne og selskapet føres.

Gjeldende vedtekter for Rauma Energi AS er fra 18.3.2014 og har i § 7 bestemmelser om generalforsamling:

«Rauma kommunestyre utgjør generalforsamlingen. Ordinær generalforsamling skal holdes hvert år innen utgangen av juni, og skal innkalles med minst 14 dagers varsel.

Ekstraordinær generalforsamling holdes når det besluttes av styret eller skriftlig forlanges av selskapets revisor eller aksjeeiere som representerer minst 10 % av aksjekapitalen.

Den ordinære generalforsamlingen skal:

- 1. Fastsette resultatregnskap og balanse.*
- 2. Treffe bestemmelse om anvendelse av overskudd eller dekning av underskudd i henhold til den fastsatte balanse, og utdeling av utbytte.*

3. *Velge styre og styrets leder.*
4. *Behandle nye enkeltinvesteringer som i sum beløper seg over 10 % av den bokførte totalkapitalen.*
5. *Behandle andre saker som i henhold til lov hører inn under generalforsamlingen.*

Vedtektsendring gjøres med $\frac{3}{4}$ flertall. Øvrige beslutninger gjøres med alminnelig flertall av de avgitte stemmer med mindre aksjeloven foreskriver annet flertallskrav».

Det utarbeides protokoll fra generalforsamling.

2.2.2 Eiermøter

Generelt

I anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak, som er utarbeidet av KS, er det anbefalinger om gjennomføring av eiermøter (nr. 8). Det informeres om at de formelle eiermøtene er generalforsamling, men at det også kan innkalles til eiermøter i tillegg til disse. Anbefalingen om gjennomføring av eiermøter er en presisering av loven. I tillegg til generalforsamling kan det arrangeres andre eiermøter for eksempel formøter, eller møter for å drøfte en sak uten at det blir gjort formelle vedtak. Det er opp til eierne selv å vurdere behovet for, og hvordan slike eiermøter skal gjennomføres.

Rauma Energi AS

Mellom generalforsamlingene avholdes eiermøte mellom ledelsen i Rauma Energi AS og eier. Eierstrategi for Rauma Energi AS bestemmer i punkt 7 at ordfører og rådmann representerer eier i eiermøtene. Selskapet representeres av styreleder og administrerende direktør. Eiermøtet er et informasjonsutvekslingsmøte og fatter ingen beslutninger. De som representerer eier i møtene gir informasjon om møtene til eier. Det skal avholdes to eiermøter hvert år.

Det blir utarbeidet referat fra eiermøtene, som distribueres til kommunestyret.

2.2.3 Valgkomite

Valgkomite for Rauma Energi AS er iht vedtektene formannskapet i Rauma kommune, som består av 9 representanter. På ekstraordinær generalforsamlingen høsten 2013 ble det vedtatt eierstrategi i Rauma Energi AS, som blant annet bestemmer i punkt 6 b at:

«Generalforsamlingen velger ei valgnemnd på 3 medlemmer som innstiller til generalforsamlingen kandidater til styret i samsvar med vedtektene og i henhold til de kompetansekravene som er satt for styret».

På generalforsamlingen 18.3.2014 var det forslag om å endre vedtektene slik at disse ble i tråd med vedtatt eierstrategi. Forslag til vedtektsendring ble ikke vedtatt, og vedtektene bestemmer følgende om valgmemnd:

«Rauma formannskap fungerer som valgmemnd ved valg av styre under generalforsamlinga for Rauma Energi AS»

Styret har fra generalforsamlingen i 2014 seks medlemmer, herav en som er representant for de ansatte. I tillegg er det en observatør som er utpekt av de ansatte, denne er også

vararepresentant for ansattes representant i styret. Valgkomitéen foreslår styreleder, fire styremedlemmer og fem varamedlemmer. Styret velges av generalforsamlingen.

2.2.4 Kompetanse i styret

I *anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak*, er det anbefalinger om kompetanse i styret (nummer 9). Det understrekes at det er eiers ansvar å sørge for at styret sammensettes og gis de nødvendige styringsrammene for å utøve sitt virke som et profesjonelt organ. Et profesjonelt styre som kollegium består av personer med egnede personlige egenskaper som utfyller hverandre kompetansemessig.

Eierne skal sørge for at selskapets styre er sammensatt slik at det har nødvendig kompetanse for å kunne stå for selskapets drift.

Eierstrategi i Rauma Energi AS punkt 6 d skal sikre at styret har nødvendig kompetanse. Kompetansekriterier som skal dekkes er: 1) Bransjeerfaring 2) Økonomisk kompetanse 3) Juridisk kompetanse 4) Politisk og forvaltningsmessig kompetanse 5) Salgs- og markedskompetanse 6) Styre og ledelseserfaring.

Det er praksis at styremedlemmer velges blant medlemmer i kommunestyret. På generalforsamlingen 2014 foreslo valgnemnden en ekstern kandidat og fire medlemmer fra kommunestyret. Valgkomiteens forslag var ikke begrunnet. Generalforsamlingen fulgte innstillingen.

2.2.5 Eierskapsmelding

Rauma kommune er eier eller medeier i en rekke selskap som forvalter store verdier på vegne av fellesskapet. Rauma kommune utarbeidet en eierskapsmelding i 2011, jf. kommunestyrevedtak 8.11.2011 (sak 8/2011). Eierskapsmeldinger er et viktig styringsverktøy for kommunen og kommunens representanter i selskapet. Det vil også kunne være klargjørende og øke forutsigbarheten for selskapet.

Av eierskapsmeldingen fremgår kommunens eierstrategi og forventninger til selskapene. Eierskapsmeldingen for Rauma kommune gir retningslinjer for eierstyring, og har følgende overordnede prinsipper for eierstyring:

1. Eierskapet tar utgangspunkt i hva eier ønsker å oppnå og skal fremme samfunnsansvarlig forretningsdrift og bærekraftig samfunnsutvikling.
2. Det skal være åpenhet knyttet til Rauma kommunes eierskap og til selskapenes virksomhet, basert på prinsippet om meroffentlighet. Det forutsettes også at selskapene, så langt det er praktisk mulig, følger reglene i offentlighetslov, forvaltningslov og lov om offentlige anskaffelser.
3. Rauma kommune fremmer sine interesser overfor selskapene gjennom eierorganene som generalforsamling og representantskap m.v.
4. Kommunen gir som eier klare, langsiktige mål for selskapene. Styrene er ansvarlige for realisering av målene.
5. Rauma kommune forventer at de ulike styrever på uavhengig grunnlag har en aktiv rolle med hensyn til service, kontroll, strategi, ressursituasjon, miljø m.v.
6. Styret skal se til at selskapet utarbeider etiske retningslinjer og at disse blir fulgt både av styret selv og av selskapets ledelse og ansatte.

7. Det forventes at styret integrerer kommunens samfunnsansvar i forretningsdriften.
8. Styrets sammensetning skal være kjønnsmessig balansert og kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart.
9. Styrets godtgjøring bør ligge på et moderat nivå og leders lønnsnivå i selskap der kommunen er en betydelig eier skal ligge på et moderat, men konkurransedyktig nivå. Den bør også vurderes i forhold til administrativ leder i kommunen sitt lønnsnivå.
10. Langsiktighet i rammeavtalene mellom kommune og foretak kombineres med begrenset konkurranseutsetting av kommunale tjenester for å oppnå effektiv ressursutnyttelse.
11. Avkastningskrav vil være langsiktige, forutsigbare og knyttes til avkastning av innskutt kapital, årsresultat og bygges inn i eierstrategien for det enkelte selskap.

Kommunestyret vedtok i forbindelse med behandling av eierskapsmeldingen at revidert eierskapsmelding skal framlegges tidlig på høsten hvert år.

Kommunens eierstrategi og forventninger er omtalt eksplisitt i eierskapsmeldingen i skjema som omtaler Rauma Energi AS:

- *Eierskapet er langsiktig og i hovedsak finansielt motivert.*
- *Det forventes en langsiktig utvikling og verdiøkning av selskapet.*
- *Utbytnivået bør være størst mulig sett i forhold til størrelsen og en vurdering av det enkelte års resultat og selskapets økonomiske situasjon, jamfør andre sammenlignbare selskap i fylket.*

2.2.6 Eierstrategi i Rauma Energi AS

Rauma kommune vedtok i møte 26.11.2013 eierstrategi i Rauma Energi AS (sak 82/2013). Eierstrategien spesifiserer bestemmelsene i eierskapsmeldingen for selskapet.

Rauma kommunes strategi for eierskapet i Rauma Energi AS

1. Formål og overordna rammere

- a. Rauma kommunes formål med eierskapet er langsiktig og industrielt/finansielt
- b. Rauma kommunes ambisjoner er 100 % eierskap, eventuelt en redusert eierandel som likevel sikrer at styring av selskapet og arbeidsplasser i selskapet forblir i Rauma (minimum 67 %)
- c. Virksomheten skal ha lav risiko og virksomhetsutviklingen i et langsiktig perspektiv

2. Kjernevirksomhet

- a. Selskapets kjernevirksomhet er:
 - i. Kraftproduksjon i Rauma
 - ii. Nettvirksomhet i Rauma
 - iii. Kraftomsetning i og utenfor Rauma
- b. Dessuten kan bredbåndvirksomheten i Rauma videreføres så lenge styret finner det hensiktsmessig. Fjern/ nærvarme i Rauma kan vurderes som nytt virksomhetsområde

3. Samfunnsansvar

- a. Selskapet har et stort samfunnsansvar i å skape en sikker strømforsyning i hele kommunen

4. Avkastning og utbytte

- a. Avkastningskrav til selskapet etter skatt er minimum 6 % av totalkapitalen. Dette kravet gjelder både totalt for selskapet og det enkelte virksomhetsområde
- b. Årlig utbytteforventning fra selskapet til eier er de nærmeste årene 8 mill kroner – forutsatt at ingen særskilte og/ eller ekstraordinære forhold har inntruffet

5. Investeringer

- a. Nye enkeltinvesteringer som i sum beløper seg over 10 % av totalkapitalen skal forelegges og godkjennes av generalforsamlingen
- b. For de investeringene som skal godkjennes av eier bør det framlegges beregninger for ulike alternativer slik at både hovedalternativ og øvrige muligheter belyses

6. Styring av selskapet

- a. Selskapets generalforsamling er identisk med Rauma kommunestyre
- b. Generalforsamlingen velger ei valgmennd på 3 medlemmer som innstiller til generalforsamlingen kandidater til styret i samsvar med vedtektene og i henhold til de kompetansekravene som er satt for styret
- c. Styret i Rauma Energi AS skal bestå av 5 medlemmer pluss ansattrepresentant. I sum skal styret dekke følgende kompetanseområder:
 - i. Bransjekompetanse
 - ii. Økonomisk kompetanse
 - iii. Juridisk kompetanse
 - iv. Politisk kompetanse
 - v. Salgs-/ markedskompetanse
 - vi. Gjerne styre og ledelseserfaring

7. Eiermøte

- a. Eiermøtet etableres som fast dialogarena mellom eier og selskap og består at ordfører og rådmann fra eier og styreleder og administrerende direktør fra selskapet. Eiermøtet fatter ingen beslutninger, men holdes minst 2 ganger i året for å utveksle informasjon knyttet til resultatutviklingen i året, investeringsprosjektene, planlegging og avvikling av generalforsamlinger m.m. Det skrives referat fra eiermøtet som sendes generalforsamling og styret til orientering

8. Rapportering

- a. Selskapet skal utarbeide tertialvise rapporter som skal oversendes eieren for videre distribusjon til kommunestyret som generalforsamling
- b. Rapportene skal avgis pr. 30.4 og 31.08 hvert år. Tredje tertial inngår i årsrapporten
- c. Tertialrapportene skal på en standardisert måte rapportere nøkkeltall knyttet til:
 - i. Økonomisk resultat i resultatgrad og kroner – oppnådd og prognoser i forhold til budsjett – både totalt og pr. virksomhetsområde
 - ii. Egenkapitalutvikling – i egenkapitalgrad og kroner – utvikling i forhold til siste år og målsetting
 - iii. Investeringene – framdrift og kostnad i forhold til plen og budsjett
 - iv. Markedssituasjon – prisutvikling
 - v. En overordna kommentar fra administrerende direktør på rapporteringstidspunktet om status og framtidsutsikter

9. Om eierstrategien

- a. Eierstrategien vedtas av Rauma kommunestyret og er forpliktende både for eier/ generalforsamlingen og selskapet/ styre/ ledelse

- b. Eierstrategien kan endres av kommunestyre på initiativ fra eier eller selskap. I forkant av at endringer vedtas, skal det være dialog mellom selskap og eier med siktemål omforente endringer

2.2.7 Vedtekter for Rauma Energi AS

Generelt

Aksjeloven § 2-2 gir bestemmelser om minstekrav til vedtektene i et aksjeselskap. Selskapets vedtekter skal være registrert i Foretaksregisteret, jf. lov 21. juni 1985 nr. 78 om registrering av foretak (foretaksregisterloven § 3-1 første ledd nr. 1). Vedtekter suppleres ofte av aksjonæravtaler, som ikke er regulert i loven.

En beslutning om å endre vedtektene for selskapet skal treffes av generalforsamlingen, dersom ikke annet er fastsett i lov. Beslutningen krever tilslutning fra minst to tredeler av de avgitte stemmer av aksjekapitalen som er representert på generalforsamlingen (jf. § 5-18, første ledd).

Rauma Energi AS

Generalforsamlingen har vedtatt vedtekter for Rauma Energi AS. Gjeldende vedtekter er datert 18.3.2014, og har bestemmelser om formål, aksjekapital, styret og daglig ledelse, valg nemnd, generalforsamling, KS, forhold til revisorloven og forhold til aksjeloven.

I vedtektene § 3 gis informasjon om formålet til Rauma Energi. Formålet er:

- *Å produsere, transportere og omsette energi mest mulig effektivt,*
- *Å drive annen virksomhet i naturlig tilknytning til de nevnte formål*
- *Å bidra til en sikker og rasjonell energiforsyning i konsesjonsområdet*

2.3 Vurdering og anbefaling

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen består av medlemmene i kommunestyret, og er det øverste organet i Rauma Energi AS. Generalforsamling avholdes hvert år innen 30. juni, og saker behandles iht krav i aksjeloven. Rauma Energi AS rapportert til eier i generalforsamling eller eiermøte.

Beslutningsstrukturen er i samsvar med lovverk, anbefalinger og interne retningslinjer, og det er samsvar mellom beslutningene i generalforsamlingen og den retning selskapet ellers drives.

Revisjonen har gått gjennom protokoll for generalforsamling for perioden 2010 til 2014, og årsrapport for samme periode. Revisjonen har ingen merknader til disse dokumentene.

Eiermøte

Det avholdes minst to eiermøter hvert år. Eier er representert av ordfører og rådmann. Rådmann utarbeider referat fra eiermøtene. Revisjonen har gått gjennom referat fra eiermøtene i 2013 og 2014, og har ingen merknader til disse (12.3.2013, 20.9.2013, 6.3.2014, 12.8.2014 og 13.10.2014). Revisjonen registrerer at det i eiermøte etter at generalforsamlingen i 2014 opplyses at referat fra eiermøtene skal sendes generalforsamlingen og styret til orientering. Det konkluderes med at Rauma kommune sender dette til generalforsamlingen og at Rauma Energi AS sender dette til styret.

Valgkomite

Eierne skal sørge for at selskapets styre er sammensatt slik at det har nødvendig kompetanse for å kunne stå for selskapets drift.

Vedtektene for Rauma Energi AS bestemmer at valgnemnd for selskapet består av de 9 medlemmene i formannskapet. Eierstrategi for selskapet som ble vedtatt høsten 2013 gir bestemmelser om at generalforsamlingen velger en valgnemnd på tre medlemmer som innstiller til generalforsamlingen kandidater til styret i henhold til de kompetansekravene som er satt for styret. Bestemmelsen i vedtektene for Rauma Energi AS om valgnemnd ble på generalforsamling våren 2014 foreslått endret. Forslaget fikk ikke nødvendig flertall, og dette medfører at bestemmelsen avviker fra tilsvarende bestemmelse i eierstrategi for Rauma Energi AS. Vedtektene går foran eierstrategien, og dette betyr at Rauma formannskap er valgnemnd.

Valgnemnden nominerer kandidater til verv som leder, nestleder, styremedlemmer og varamedlemmer. Generalforsamlingen foretar valg. Revisjonen viser til KS sin *anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak*, der det anbefales at det opprette en valgkomité som gis ansvaret for å levere et begrunnet forslag om styre som grunnlag for beslutning i eierorganet. Valgkomiteen kan med fordel begrunne sine forslag.

Kontinuitet i styret

Alle representanter og vararepresentanter velges for to år. I henhold til aksjeloven velges nytt styre annet hvert år med mindre vedtektene sier noe annet. Lengden på styreperioden bør imidlertid være fleksibel i forhold til å sikre kontinuitet og nødvendig styrekompetanse. Eier står fritt til å endre styresammensetningen uavhengig av valgperioden.

Revisjonen vil påpeke at dagens praktisering kan skape utfordringer med å sikre kontinuitet i styrearbeidet, og det bør vurderes å legge inn bestemmelser som sikrer at alle styremedlemmene ikke er på valg samme år.

Kompetanse i styret

Valgkomiteen skal sikre at styre i selskapet har nødvendig kompetanse. Eierstrategi i Rauma Energi AS punkt 6c skal sikre at styret har nødvendig kompetanse. Kompetansekriterier som skal dekkes er: 1) Bransjeeerfaring 2) Økonomisk kompetanse 3) Juridisk kompetanse 4) Politisk og forvaltningsmessig kompetanse 5) Salgs- og markedskompetanse 6) Styre og ledelseserfaring. Revisjonen vil påpeke at dette kan skape utfordringer når en i stor grad velger å hente den ønskede kompetansen fra et begrenset antall mennesker (kommunestyremedlemmer). KS sin *anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak*, gir i punkt 9 anbefaling om eiers krav til profesjonelle styrer i kommunal sektor. Kriteriene til kompetanse bør være basert på selskapets behov.

Eierskapsmelding

Rauma kommune utarbeidet en eierskapsmelding i 2011, jf. kommunestyrevedtak 8.11.2011 (sak 8/2011). Eierskapsmeldinger er et viktig styringsverktøy for kommunen og kommunens representanter i selskapet. Det vil også kunne være klargjørende og øke forutsigbarheten for selskapet.

Kommunestyret vedtok i forbindelse med behandling av eierskapsmeldingen at revidert eierskapsmelding skal framlegges tidlig på høsten hvert år. Revisjonen kan ikke se at dette er utført høsten 2012, 2013 og 2014.

Eierstrategi i Rauma Energi AS

Revisjonen ser det som en styrke for eierstyring at det i 2013 ble vedtatt eierstrategi for Rauma Energi AS. Eierstrategien spesifiserer på en god måte bestemmelsene i eierskapsmeldingen for selskapet. Det er viktig at de strategier som er valgt stemmer overens med vedtektene for selskapet, og at strategien gjøres kjent og følges.

Vedtekter

Det er iht aksjelovens bestemmelser utarbeidet vedtekter for Rauma Energi AS. Vedtektene fyller aksjelovens krav til vedtekter i et aksjeselskap. Vedtektene er kjent for de revisjonen har vært i kontakt med, og det opplyses at dette er viktige bestemmelser som selskapet følger.

Styrevervregister

KS har opprettet et styrevervregister. Registeret inneholder oversikt over alle folkevalgte, ledere og ansatte med innstillings- og beslutningsrett i kommuner, samt kommunale selskaper som har sluttet seg til registeret. Opplysninger hentes fra Kommuneregisteret om verv og stilling i kommunesektoren, samt opplysninger fra Enhetsregisteret og Foretaksregisteret («Brønnøysundregistrene»), og blir automatisk lagret i Styrevervregisteret. Opplysningene oppdateres hvert år i desember.

KS har ingen myndighet til å pålegge kommuner å være med i Styrevervregisteret. Dette må fortsatt vedtas av kommunestyret. Men når en kommune har vedtatt å slutte seg til registeret, vil opplysningene om samtlige folkevalgte og ansatte som skal omfattes av registeret, bli automatisk overført til Styrevervregisteret. Deretter er det opp til den enkelte å legge til opplysninger som ikke er registrert i Enhets- eller Foretaksregisteret, men som han eller hun vurderer å kunne ha betydning.

Rauma kommune er ikke tilsluttet registeret. Revisjonen mener at Rauma kommune bør vurdere om kommunen skal slutte seg til registeret.

Anbefalinger

På bakgrunn av de funn som det er redegjort for i rapporten anbefaler revisjonen at Rauma kommune vurderer å iverksette følgende tiltak for å sikre god eierstyring:

- Eier bør vurdere å endre nominasjonsordningen til styret i Rauma Energi AS slik at selskapets styre sikres nødvendig samlet kompetanse og uavhengighet.
- Eier bør vurdere å endre valgperioden til styret slik at kontinuitet sikres.
- Eier bør sikre at eierskapsmelding revideres iht plan, eller at bestemmelsen om revisjon endres.
- Eier bør sikre at det er samsvar mellom eierstrategien for Rauma Energi AS og vedtektene i Rauma Energi AS.
- Rauma kommune bør vurdere om kommunen skal slutte seg til KS sitt styrevervregister.

3 Den interne styringen i Rauma Energi AS

3.1 Problemstilling og revisjonskriterier

Problemstilling

- Utøves den interne styring av Rauma Energi AS i samsvar med regelverk for dette?

Revisjonen har avgrenset undersøkelsen av selskapets interne styring til å se på styrets og daglig leders virksomhet. Dette området må sees i sammenheng med kapittel 4 der revisjonen vurderer økonomistyringen i Rauma Energi AS.

Revisjonskriterier

- Rauma Energi AS drives i samsvar med gjeldende lover, regler og vedtekter for selskapet
 - Styret har nødvendig kompetanse
 - Styret har vedtatt instruks for sitt arbeid
 - Styret holder seg orientert om selskapets økonomiske stilling
 - Styret har fastsatt instruks for daglige ledelsen
 - Daglig leder følger de retningslinjer og pålegg som styret gir
 - Det er utarbeidet etiske retningslinjer

Revisjonskriteriene som Rauma Energi AS er vurdert mot er gitt i aksjeloven, regnskapsloven (Rskl.) og revisorloven. I tillegg vurderes selskapet mot krav i eierskapsmelding, eierstrategi og vedtekter for Rauma Energi AS, og styreinstruks og instruks for daglig leder. Revisjonen vurderer også selskapet i forhold til KS Eierforum sin anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak (2010).

3.2 Faktabeskrivelse

3.2.1 Styret i Rauma Energi AS

Generelt

Forvaltningen av selskapet hører til under styret (jf. § 6-12 første ledd), og medlemmene blir valgt av generalforsamlingen (jf. § 6-3, første ledd).

Styret skal sørge for forsvarlig organisering av virksomheten (jf. § 6-12, første ledd), og i nødvendig utstrekning fastsette planer og budsjetter for selskapets virksomhet (jf. § 6-12, andre ledd). Styret skal videre holde seg orientert om selskapet sin økonomiske stilling og plikter å se til selskapets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for tryggende kontroll (jf. § 6-12, tredje ledd). Styret skal videre føre tilsyn med den daglige ledelsen, selskapet og selskapet sin virksomhet for øvrig (jf. § 6-13, første ledd). Styret kan fastsette instruks for den daglige ledelsen (jf. § 6-13, andre ledd).

Styremedlemmer tjenestegjør i to år (jf. § 6-6, første ledd). I vedtektene kan tjenestetiden settes kortere eller lengre, men ikke mer enn fire år (jf. § 6-6, første ledd).

Rauma Energi AS

Rauma Energi AS ledes av styret i samsvar med aksjeloven, vedtektene og generalforsamlingens vedtak. Styret består fra generalforsamlingen 2014 av styreleder og fem medlemmer og en observatør. Et styremedlem og observatør velges blant ansatte. Fram til generalforsamling i 2014 besto styret av styreleder og fire medlemmer.

Gjeldende vedtekter for Rauma Energi AS ble vedtatt av generalforsamlingen 18.3.2014. Vedtektene har i § 5 bestemmelser om styret:

«Selskapets styre skal bestå av i alt 6 medlemmer med varamedlemmer i nummerorden. 1 styremedlem med varamedlem velges av og blant de ansatte i selskapet. 5 styremedlemmer med varamedlemmer velges av generalforsamlingen. Generalforsamlingen velger også

styrets leder. Styrets leder har selskapets signaturrett sammen med ett styremedlem. Medlemmer og varamedlemmer velges for 2 år. Tjenestetiden opphører ved avslutningen av den ordinære generalforsamlingen i det året tjenestetiden utløper».

I tillegg har styret en observatør fra de ansatte. Observatør er vararepresentant for ansattes representant i styret.

Det er vanligvis seks til ti styremøter i året

Det opplyses at styret gjennomfører opplæringstiltak innen styrearbeid ved nyvalg. Nye styremedlemmer får utdelt styremappe med informasjon, styreinstruks, informasjon om habilitet, regelverk, styresaker etc. Styremedlemmer deltar på kurs og konferanser i sin valgperiode. Kurs og konferanser som nyttes arrangeres ofte av KS eller bransjeorganisasjoner. I tillegg avholdes intern opplæring og befaringer.

I samtaler framkom det at styremedlemmer raskt etter at de tiltrer styret får kunnskap om hovedoppgavene til selskapet. Det er avsatt ressurser som skal sikre vedlikehold og oppdatering av styrets kompetanse.

Styremedlemmers lojalitet skal ligge i det selskapet man er en del av, og ikke hos den som har nominert vedkommende. Styremedlemmer har samme bestemmelser om taushetsplikt for saker som angår selskapet overfor eierkommunen som overfor andre eksterne parter. Styremedlemmene har signert taushetserklæring.

Habilitet for personer som har verv eller er ansatt i Rauma Energi AS vurderes etter samme regler som for kommunene. Dette styres av aksjeloven og kommuneloven.

Styret gjennomfører løpende kontrollen med daglig leder gjennom faste saker på styremøtene om økonomi og orienteringer fra daglig leder.

Likestilling

Kommuneloven § 80 a bestemmer at reglene i aksjeloven § 20-6 om representasjon av begge kjønn i styret gjelder tilsvarende for aksjeselskap hvor kommuner og fylkeskommuner til sammen eier minst to tredeler av aksjene i selskapet.

Det er krav til representasjon av begge kjønn i styret. To av medlemmene er kvinner.

Styresammensetning i datterselskapene

Styreleder er også styreleder i datterselskapene med unntak av Rauma Energi Eiendom AS. I dette selskapet er han eneste styremedlem, og styremedlem i morselskapet er styreleder. Styremedlemmene i Rauma Energi AS er også styremedlemmer i datterselskapene, med unntak av Rauma Energi Eiendom AS.

I anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak, som er utarbeidet av KS, er det anbefalinger om at styret i morselskap ikke bør sitte i styret til datterselskap (nr. 12). Det opplyses videre at konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styre. Anbefalingen begrunnes med at dersom datterselskap yter tjenester til morselskap i konkurranse med andre bør det være ledelsesmessig og funksjonelt skille mellom selskapene for å unngå inhabilitet og rolleblanding i anbudsprosesser. Dersom det i konsernet er et datterselskap som yter monopoltjenester til sine

eiere eller innbyggerne i eiers kommuner bør eksterne kandidater ha flertall i datterstyret. Styret i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap fordi styret i morselskap utgjør generalforsamling i datterselskap. I alle konsern bør det vurderes hvorvidt det vil være en styrke at eksterne besitter flertallet av styreplassene i en monopol-datter. Bestemmelsen er viktig i forhold til å unngå rolleblanding i konsernforhold. Særlig må man være oppmerksom på problemstillinger knyttet til anbud og inhabilitet dersom ett av selskapene inngir anbud til et annet selskap i samme konsern for å unngå mistanke om rolleblanding og inhabilitet i anbudsprosesser.

3.2.2 Styreinstruks

Generelt

Av § 6-23 første ledd, følger det at styret, for selskaper der ansatte er representert i styret, skal fastsette en styreinstruks som gir nærmere regler om styrets arbeid og saksbehandling. Instruksen skal blant annet inneholde regler for hvilke saker som skal behandles av styret og daglig leders arbeidsoppgaver og plikter overfor styret. Instruksen skal også inneholde regler for innkalling og møtebehandling (jf. § 6-23, andre ledd).

Det skal føres protokoll over styrebehandlingen. Denne skal minst angi tid og sted, deltakere, behandlingsmåte og styrets beslutning (jf. § 6-29, første ledd). Styret kan treffe en beslutning når mer enn halvdel av medlemmene er tilstede eller deltar i styrebehandlingen, så langt det ikke er fastsatt strengere krav i vedtektene (jf. § 6-24, første ledd).

Av § 6-27, første ledd, følger det at et styremedlem ikke må delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har en slik betydning for egen del eller for noen nærstående, som gjør at medlemmet må bli ansett for å ha en fremtredende personlig eller økonomisk særinteresse i saken. Det samme gjelder for daglig leder i selskapet.

Forvaltningen av et aksjeselskap hører under styret. Styret skal sørge for forsvarlig organisering av virksomheten (§ 6-12).

Rauma Energi AS

Styret har vedtatt en instruks for sitt arbeid. Styreinstruksen er lovpålagt i aksjeselskap hvor de ansatte har rett til å velge styremedlemmer, jf aksjelovens § 6-23. Instruks er kjent blant styremedlemmer. Nåværende instruks ble vedtatt 17.4.2013. Styreinstruksen består av følgende tema:

- 1) Hovedstruktur på styremøtet
- 2) Referat og orienteringssaker
- 3) Oppfølgingssaker
- 4) Beslutningssaker
- 5) Diskusjonssaker
- 6) Oppsummering
- 7) Saker i styremøtet
- 8) Daglig leders orientering
- 9) Resultatrapportering
- 10) Markedsrapport
- 11) Produksjon
- 12) Drift
- 13) Dokumentasjon i andre saker
- 14) Styrets behandling av planer
- 15) Investeringsbudsjett
- 16) Risikostyring og internkontroll
- 17) Andre saker styret skal behandle
- 18) Prosedyrer og saksbehandling
- 19) Innkalling til styremøte
- 20) Styrebehandling/møteform
- 21) Deltagelse i styremøte
- 22) Beslutningsdyktighet
- 23) Protokoll
- 24) Informasjon fra styremøtene
- 25) Styremedlemmenes rettigheter og plikter
- 26) Styresekretærens oppgaver
- 27) Konsernforhold
- 28) Eiermøte
- 29) Endringer av reglene

Selskapet har i tillegg utarbeidet dokument for strategi og organisasjonsutvikling for 2013-2015 (vedtatt av styret 20.12.2012). Videre er det utarbeidet en rekke dokumenter vedrørende risikoanalyse knyttet til finansiell, operativ og juridiske forhold.

3.2.3 Daglig leder

Generelt

Selskapet kan ha en daglig leder (jf. § 6-2, første ledd). Daglig leder blir ansatt av styret hvis ikke det er bestemt i vedtektene at ansettelsen skal gjøres av generalforsamlingen (jf. § 6-2, andre ledd). Daglig leder skal stå for den daglige ledelsen av selskapets virksomhet og følge de retningslinjer og pålegg som styret gir (jf. § 6-14, første ledd).

Den daglige ledelsen omfatter ikke saker som etter selskapets forhold er av uvanlig art eller av stor betydning (jf. § 6-14, andre ledd). Hva som er av uvanlig art, må vurderes ut fra selskapets ordinære drift sett i lys av selskapets størrelse og omfanget av virksomheten, virksomhetens art mv. Saker som faller utenfor dette skal behandles av styret. Hva som er saker av stor betydning, må bl.a. vurderes i lys av selskapets størrelse. Et innkjøp som er av stor betydning i et selskap, kan være knapt merkbart i et annet og større selskap. Større investeringer eller driftsendringer kan imidlertid nevnes som eksempler på saker som normalt ikke kan avgjøres av daglig leder alene. Det samme gjelder opptak av større lån. Beslutning vedrørende organiseringen av selskapets virksomhet vil ofte være av stor betydning, jf. § 6-12 første ledd. Salg av selskapets faste eiendom vil ofte være av stor betydning og dermed avhengig av styrets samtykke.

Daglig leder skal sørge for at selskapets regnskap er i samsvar med lov og forskrifter og at formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte (jf. § 6-14, fjerde ledd). Daglig leder skal minst hver fjerde måned gi styret orientering om selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling (jf. § 6-15, første ledd), og styret kan til enhver tid kreve at daglig leder gir styret en orientering om bestemte saker (jf. § 6-15, andre ledd).

Daglig leder har ansvar for å forberede saker som skal behandles av styret i samråd med styrets leder (jf. § 6-21, første ledd). En sak skal bli forberedt og framlagt slik at styret har et tilfredsstillende grunnlag for å ta en avgjørelse (jf. § 6-21, andre ledd).

Det er styret som representerer selskapet utad og som tegner selskapet sitt firma (jf. § 6-30). Styret kan gi styremedlemmer, daglig leder eller navngitte ansatte rett til å tegne selskapet sitt firma (jf. § 6-31, første ledd). Daglig leder representerer selskapet utad i saker som inngår i den daglige ledelsen (jf. § 6-32).

Rauma Energi AS

Styret har vedtatt instruks for daglig leder iht aksjeloven § 6-13. Gjeldende instruks er datert 1.6.2010. Daglig leder ble ansatt i 2010, og det opplyses at instruks ble gjennomgått i forbindelse med tilsettingen.

Nærmeste overordnet til daglig leder er styret ved styreleder. Styreleder gjennomfører årlig medarbeidersamtale/ evalueringssamtale med daglig leder. Styreleder har tett kontakt med daglig leder og selskapet mellom styremøtene.

Styret gjennomfører løpende kontrollen med daglig leder gjennom faste saker på styremøtene om økonomi og orienteringer fra daglig leder. Saker vedrørende helse, miljø og sikkerhet tas regelmessig opp i ledermøte og Arbeidsmiljøutvalget, og styret orienteres gjennom årsrapport fra Arbeidsmiljøutvalget.

Ansettelses- og oppsigelsesmyndigheten av daglig leder er lagt til styret. Dette er i tråd med vanlige styringsprinsipper at daglig leder ansettes av styret som også fastsetter dennes lønn.

Daglig leder rapporterer til styret om det avdekkes at det blir vesentlig svikt i inntektene eller økning i utgiftene i forhold til budsjett. Dette ivaretas gjennom at det orienteres om selskapets økonomi på hvert styremøte. Det legges fram økonomirapporter hver annen måned. Det legges i tillegg frem tertialrapporter til kommunestyret til orientering, jf eierstrategi for Rauma Energi AS punkt 8. Eventuelle avvik fremskrives i tomånedersrapportene og tertialrapportene til en årsprognose.

Daglig ledelse av datterselskap

Daglig leder er også daglig leder i datterselskap. Dette er regulert i stillingsinstruks og arbeidsavtale. I tillegg har daglig leder verv i bransjeorganisasjoner.

3.2.4 Etske retningslinjer

Rauma Energi AS har særskilte etiske retningslinjer som ble vedtatt av styret 18.12.2014. Retningslinjene består følgende områder: 1) Hvordan vi omgås hverandre 2) Omdømme og troverdighet 3) Samfunnsansvar 4) Forhold til kunder og samarbeidspartnere 5) Habilitet – interessekonflikt 6) Lederskap 7) Lojalitet 8) Taushetsplikt 9) Gaver og representasjon 10) Deltagelse i annen virksomhet 11) Oppfølging

3.2.5 Organisering av monopolvirksomhet

Rauma Energi AS driver konkurransevirkosomhet gjennom kraftproduksjon, kraftsalg, bredbånd og eiendom, og monopolvirksomhet gjennom nettvirkosomhet. Rauma Energi AS har tre heleide datterselskaper: Rauma Energi Kraft AS, Rauma Energi Bredbånd AS og Rauma Energi Eiendom AS. Morselskapet Rauma Energi AS opererer med konkurransevirkosomhet i form av kraft produksjon og monopolvirksomhet i form av nettvirkosomhet.

3.3 Vurdering og anbefaling

De undersøkelser som revisjonen har gjennomført viser at Rauma Energi AS styres i tråd med kommunestyrets vedtak og intensjoner. Revisjonen har ikke avdekket forhold som tilsier at selskapet ikke drives i samsvar med gjeldende lover, regler og vedtekter for selskapet.

Revisjonen har i forbindelse med selskapskontrollen gått gjennom dokument for strategi og organisasjonsutvikling for 2013-2015. Videre har revisjonen hatt tilgjengelig en rekke dokumenter vedrørende risikoanalyse knyttet til finansiell, operativ og juridiske forhold. Selskapet har et internkontrollsystemet som styret gjennomgår jevnlig (sist gjennomgang i styremøte 20.2.2014).

Revisjonen registrerer at styreleder er styreleder i to av datterselskapene, og at styremedlem i morselskapet er styreleder i ett datterselskap. Resterende styremedlemmer i Rauma Energi AS er styremedlemmer i datterselskapene. I *anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak*, som er utarbeidet av KS, er det anbefalinger om at styret i morselskap ikke bør sitte i styret til datterselskap (nr. 12). Daglig leder er også daglig leder i datterselskap. I anbefaling om eierskap m.m., gis det anbefaling om at konserndirektøren ikke er daglig leder i datterselskap, men at denne kan være representert i datterselskapenes styre. Vi viser til informasjon gitt i punkt 3.2.1. Dette skaper noen utfordringer og styret i Rauma Energi AS bør vurdere hensiktsmessigheten av slik organisering.

Etiske retningslinjer setter opp grenser for ansattes adferd i ulike situasjoner. Dette vil kunne være med å skape et godt omdømme for selskapet. Det er derfor anbefalt å utarbeide slike retningslinjer, jf. KS Eierforum sine anbefalinger om eierskap m.m (nummer 18). Eierskapsmeldinger er et viktig styringsverktøy for kommunen og kommunens representanter i selskapet. Det vil også kunne være klargjørende og øke forutsigbarheten for selskapet. Av eierskapsmeldingen for Rauma kommune fremgår kommunens eierstrategi og forventninger til selskapet, og har i punkt 6 følgende overordnede prinsipper om etiske retningslinjer: *Styret skal se til at selskapet utarbeider etiske retningslinjer og at disse blir fulgt både av styret selv og av selskapets ledelse og ansatte.* Det er utarbeidet etiske retningslinjer for selskapet. Disse ble vedtatt i desember 2014, og det er viktig at disse implementeres.

Organisering av monopolvirksomhet

Rauma Energi AS opererer med konkurransevirkksomhet i form av kraft produksjon og monopolvirksomhet i form av nettvirksomhet.

I KS sine anbefalinger om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt eide selskaper og foretak gis det anbefaling om fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkksomhet (anbefaling nummer 5). Selskaper som opererer med konkurransevirkksomhet i tillegg til monopolvirksomhet, bør i henhold til anbefalingen som hovedregel skille ut virksomheten for å unngå mistanke om muligheten for rolleblanding og krysssubsidiering. Anbefalingene påpeker videre at organiseringen av konkurranseutsatt virksomhet bør så langt mulig være ledelsesmessig, personalmessig og fysisk atskilt fra monopolvirksomheten. Dette må være utgangspunktet, og oppfyller man ikke dette må det være en bevissthet om hvorfor.

Nøytralitet blir også ivaretatt gjennom avregningsforskriften, forskrift av 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av netttjenester. Forslag til endring i forskrift er nå ute på høring. NVE er tilsynsmyndighet og følger opp energiselskapene.

Reiten-utvalgets rapport om organiseringen av strømmettet som ble lagt fram for Olje- og energidepartementet våren 2014 har som ett av syv hovedforslag at det innføres et selskapsmessig og funksjonelt skille mellom nett og annen virksomhet.

Anbefaling:

På bakgrunn av de funn som det er redegjort for i rapporten anbefaler revisjonen at styret i Rauma Energi AS vurderer nærmere følgende forhold:

- Styret i Rauma Energi AS bør vurdere hensiktsmessigheten av at styret i Rauma Energi AS også har styreverv i datterselskapene.
- Styret i Rauma Energi AS bør vurdere hensiktsmessigheten av at daglig leder i Rauma Energi AS også er daglig leder i datterselskapene.
- Styret i Rauma Energi bør vurdere å skille nettvirksomheten i Rauma Energi AS ut i eget selskap som er adskilt fra den konkurranseutsatte virksomheten.

4 Økonomistyring

Revisjonen har som del av selskapskontroll undersøkt selskapets rutiner knyttet til økonomistyring, herunder økonomiplan og årsregnskap.

4.1 Problemstilling og revisjonskriterier

Problemstilling

- Er økonomistyringen i Rauma Energi AS i tråd med reglene for dette?

Revisjonen har valgt å undersøke noen problemstillinger som er utledet fra krav gitt i aksjeloven, regnskapsloven (Rskl.) og revisorloven.

Revisjonskriterier

- Oversikt over selskapets økonomiske stilling
 - Rauma Energi AS utarbeider årlig planer og budsjetter for selskapets virksomhet
 - Styret holder seg orientert om selskapets økonomiske stilling og påser at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.
- Årsregnskap og årsberetning
 - Selskapet har avlagt årsregnskap og årsberetning hvert år i undersøkelsesperioden i tråd med kravene for dette
 - Revisor har i undersøkelsesperioden ikke avdekket forhold som har krevd påpekning gjennom revisjonsberetningene
- Innsending av opplysninger til offentlige registre
 - Selskapet sender inn nøkkelopplysninger til Brønnøysundregistrene
 - Årsregnskapene er korrekt levert
 - Endringer i styret er rapportert til Brønnøysundregisteret

Revisjonskriteriene som Rauma Energi AS er vurdert mot er gitt i aksjeloven, regnskapsloven (Rskl.) og revisorloven. Virksomheten er vurdert mot krav i aksjeloven § 6-12, Rskl. § 3-1 og § 8-2, revisorloven § 5-4 og § 5-6. I tillegg vurderes selskapet mot KS Eierforum sine anbefalinger om eierskap m.m., og krav gitt av eier i styrende dokumenter.

4.2 Faktabeskrivelse

Oversikt over selskapets økonomiske stilling

Rauma Energi AS utarbeider årlig drifts- og investeringsbudsjett. Selskapet har plan for investeringsprosjekter som løper over fire år. For nettområdet har selskapet utarbeidet reinvesteringsplan fram til 2030.

Planene gir oversikt over sannsynlige inntekter og utgifter, herunder investeringsplaner, og legges til grunn for det årlige budsjett- og planleggingsarbeidet i selskapet. Ledergruppen drøfter om planene skal gjøres mer detaljert på dette området og om det skal utarbeides planer for fire år framover. Hittil har en valgt ikke å gjøre planene mer detaljerte eller gjøre disse gjeldende for fireårsperioder.

Årsregnskap og årsberetning

Selskapet har avlagt årsregnskap og årsberetning hvert år i undersøkelsesperioden i tråd med kravene for dette, jf aksjeloven og Rskl. § 3-1.

Selskapets revisor har ikke, i den perioden som revisjonen har undersøkt, avdekket forhold som har krevd påpekning gjennom revisjonsberetningene (revisorloven § 5-6) eller nummererte brev (revisorloven § 5-4).

Resultatregnskap Rauma Energi AS (morselskap) 2010-2013

År	2010	2011	2012	2013
Resultatregnskap				
DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER				
Sum driftsinntekter	86 016 434	86 495 553	69 135 157	88 055 759
Sum driftskostnader	51 032 396	55 666 403	58 258 251	62 448 721
Driftsresultat	34 984 039	30 829 150	10 876 905	25 607 038
FINANSINNTEKTER OG FINANSKOSTNADER				
Resultat av finanskostnader	-2 956 354	-5 964 226	-646 542	1 638 641
Resultat før skattekostnad	32 027 684	24 864 924	10 230 363	27 245 679
SKATTEKOST				
Skattekostnad på ordinært resultat	16 766 111	16 145 229	6 205 993	27 983 175
Årsoverskudd	15 253 573	8 719 695	4 024 370	-737 496
OVERFØRINGER/ DISPONERINGER				
Avsatt til utbytte	11 000 000	8 500 000	4 000 000	8 000 000
Avsatt til annen egenkapital	4 253 373	219 695	24 370	0
Overført fra annen egenkapital	0	0	0	8 737 496
Sum disponert	15 253 573	8 719 695	4 024 370	-737 496

Kilde: Rauma Energi AS Årsrapport inkludert årsregnskap 2010, 2011, 2012 og 2013

Innsending av opplysninger til offentlige registre

Rauma Energi AS skal sende inn nøkkelopplysninger til Brønnøysundregistrene, jf Rskl. § 8-2. Årsregnskapene for perioden 2009-2013 som revisjonen særlig har vurdert er korrekt levert.

Det er rapportert om endringer i styret i perioden 2009 til 2013 til Brønnøysundregisteret.

Selskapet har rutiner som skal sikre at selskapet oppfyller kravene til innsending av opplysninger til offentlige registre.

Låneopptak

Rauma Energi AS finansierte sine investeringer gjennom banklån. Når sak fremmes for styret er finansieringsordningen del av saksutredningen. Administrasjon informerer og fremmer sak for styret. Styret informerer generalforsamling om investeringer.

Eierstrategi i Rauma Energi AS bestemmer i punkt 5 at nye enkeltinvesteringer som i sum beløper seg over 10 % av totalkapitalen skal forelegges og godkjennes av generalforsamlingen.

Generalforsamlingen behandlet høsten 2013 samlet investeringsstrategi for Rauma Energi AS. Strategien besto av dokumenter knyttet til verdivurdering av selskapet, lønnsomhetsanalyse for prosjektene, finansieringsplan, risiko og konsekvenser for selskapets lønnsomhet.

Rapportering til eier

Eierstrategi i Rauma Energi AS gir i punkt 8 krav om detaljert rapportering fra selskapet til eier. Selskapet skal utarbeide tertialvise rapporter som skal oversendes eieren for videre distribusjon til kommunestyret som generalforsamling. Rapportene skal avgis pr. 30.4 og 31.08 hvert år. Tredje tertial inngår i årsrapporten. Det stilles videre krav om at tertialrapportene på en standardisert måte skal rapportere en rekke nøkkeltall.

Samfunnsansvar

Rauma kommune utarbeidet eierskapsmelding i 2011, jf. kommunestyrevedtak 8.11.2011 (sak 8/2011). Eierskapsmeldinger er et viktig styringsverktøy for kommunen og kommunens repre-

sentanter i selskapet. Det vil også kunne være klargjørende og øke forutsigbarheten for selskapet. Av eierskapsmeldingen fremgår kommunens eierstrategi og forventninger til selskapet. Eierskapsmeldingen gir retningslinjer for eierstyring, og har i punkt 7 følgende overordnede prinsipper om samfunnsansvar: *Det forventes at styret integrerer kommunens samfunnsansvar i forretningsdriften.*

4.3 Vurdering

De undersøkelser som revisjonen har gjennomført viser at økonomistyringen i Rauma Energi AS er i tråd med reglene for dette.

Rauma Energi AS har gode oversikter over selskapets økonomiske situasjon. Rauma Energi AS utarbeider årlig drifts- og investeringsbudsjett. Selskapet har plan for investeringsprosjekter som løper over fire år. For nettområdet har selskapet utarbeidet reinvesteringsplan fram til 2030.

Styret får informasjon på styremøtene om selskapets økonomiske stilling og skal gjennom dette påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.

Selskapet har avlagt årsregnskap og årsberetning hvert år i undersøkelsesperioden i tråd med kravene for dette. Revisor har i undersøkelsesperioden ikke avdekket forhold som har krevd påpekning gjennom revisjonsberetningene.

Selskapet har rutiner som skal sikrer at selskapet oppfyller kravene til innsending av opplysninger til offentlige registre.

Rauma Energi AS finansierte sine investeringer gjennom banklån. Når sak fremmes for styret er finansieringsordningen del av saksutredningen. Administrasjon informerer og fremmer sak for styret. Styret informerer generalforsamling om investeringer. Iht eierstrategi for Rauma Energi skal enkeltinvesteringer som i sum beløper seg over 10 % av totalkapitalen forelegges og godkjennes av generalforsamlingen. Undersøkelsen viser at selskapet følger disse krav og retningslinjer.

Revisjonens gjennomgang viser at selskapet utarbeider tertialvise rapporter, der det på en standardisert måte rapporteres på en rekke nøkkeltall. Dette skjer iht eierstrategi vedtatt høsten 2013.

5 Rauma Energi AS – forhold til offentlighetsloven

Formålet med dette temaet er å beskrive selskapenes forhold til offentlighetsloven og vurdere om selskapenes praksis er i tråd med regelverket.

Innledningsvis ser revisjonen på hvilke deler av konsernet som er omfattet av offentlighetsloven. For de deler av konsernene som vi eventuelt finner er omfattet av loven har vi definert følgende problemstillinger:

- Sikrer selskapets rutiner at arkivverdig post journalføres fortløpende?
- Sikrer selskapets rutiner innsynsrett i offentlige dokumenter i samsvar med offentlighetsloven?

- Er regelverk og rutiner kjent i organisasjonen?

5.1 Problemstilling og revisjonskriterier

Problemstilling

- Hvilke selskap i konsernet er omfattet av offentlighetsloven.

Revisjonskriterier

Hvilke selskap som er omfattet finner vi kriteriene for i offentleglova § 2 som sier at:

«Lova gjeld for:

- a) staten, fylkeskommunane og kommunane,
- b) andre rettssubjekt i saker der dei gjer enkeltvedtak eller utferdar forskrift,
- c) sjølvstendige rettssubjekt der stat, fylkeskommune eller kommune direkte eller indirekte har ein eigardel som gir meir enn halvparten av røystene i det øvste organet i rettssubjektet, og
- d) sjølvstendige rettssubjekt der stat, fylkeskommune eller kommune direkte eller indirekte har rett til å velje meir enn halvparten av medlemmene med røysterett i det øvste organet i rettssubjektet.

Bokstavane c og d gjeld ikkje rettssubjekt som hovudsakleg driv næring i direkte konkurranse med og på same vilkår som private. For verksemdar som etter offentleg oppkjøp eller liknande kjem inn under bokstavane c eller d, gjeld lova frå og med fjerde månadsskiftet etter den månaden da vilkåra vart oppfylte.»

En viktig endring i loven skjedde fra 1.1.2009 ved at dens virkeområde i forhold til selskaper og andre selvstendige rettssubjekter er regulert mer direkte i loven enn tilfellet var med den forrige loven. Det er nå slått fast at loven gjelder for selskaper og andre rettssubjekter som det offentlige samlet sett har avgjørende innflytelse over (§ 2 bokstav c og d). Det avgjørende for selskaper er om det offentlige direkte eller indirekte har en eierandel som gir mer enn halvparten av stemmene i det øverste styringsorganet i selskapet, dvs. generalforsamling, representantskap eller tilsvarende.

For aksjeselskaper med delvis kommunalt eierskap må det gjøres en konkret vurdering av om kravet er oppfylt. Samtidig er det tatt inn et unntak for rettssubjekter som i hovedsak driver næringsvirksomhet i direkte konkurranse med og på samme vilkår som private.

5.2 Faktabeskrivelse

Rauma Energi AS er 100 % eid av Rauma kommune. Rauma Energi AS er delt inn i fire virksomhetsområder; kraftproduksjon og nettvirksomhet (Rauma Energi AS, morselskap), kraftomsetning (Rauma Energi Kraft AS), bredbånd (Rauma Energi Bredbånd AS) og eiendomsselskap (Rauma Energi Eiendom AS). Selskapet består av et morselskap og tre datterselskap altså en konsernorganisering med underliggende datterselskaper.

I regnskapet for 2013 opplyses det at inntekter i hovedsak kommer fra produksjon og salg av strøm. Selskapet har 34 ansatte og hadde i 2013 en kraftproduksjon for Verma og Berild på 109 GWh.

5.3 Vurdering og anbefaling

Rauma Energi AS er 100 % eid av Rauma kommune. Selskapet er dermed fullt ut kommunalt eid og faller inn under lovens virkeområde, jf. offl. § 2 første ledd bokstav c).

Spørsmålet er om Rauma Energi AS er omfattet av unntaket i lovens § 2 første ledd andre punktum. Her fremgår det at bokstav c likevel ikke gjelder for: *“rettssubjekt som hovudsakleg driv næring i direkte konkurranse med og på same vilkår som private”*.

Bakgrunnen for unntaksregelen er konkurranserelatert. Når man unntar slike rettssubjekter unngår man at de blir påført konkurranseulemper. Selv om offentleglova i liten grad bidrar til å eksponere dokumenter som det ut fra konkurransemessige betraktninger vil være uheldig at gjøres kjent, kan det ikke utelukkes at dette kan skje. Innsynsrett vil også kunne utgjøre en konkurransemessig ulempe i form av administrativt merarbeid.

I vilkåret om at selskapet *“hovudsakleg driv næring i direkte konkurranse med og på same vilkår som private”*, ligger det for det første et krav om at selskapets hovedformål må være å drive næring. Altså et krav om at selskapet driver virksomhet med sikte på økonomisk fortjeneste.

Det avgjørende spørsmålet blir om selskapet driver i *“direkte konkurranse med og på same vilkår som private”*. Det er ikke nærmere fastsatt hvor stor del av virksomheten som må være konkurranseutsatt for at unntaksvilkåret skal gjelde, men det følger av veilederen til offentleglova pkt. 3.3.2, utgitt av Justisdepartementet, at det kreves mer enn halvparten. Det kreves imidlertid ikke at hele eller nesten hele virksomheten er konkurranseutsatt.

Hva som nærmere menes med *“direkte konkurranse”* er definert i forarbeidene til loven, se Ot.prp. nr. 102 (2004-2005), side 116.

“Etter første ledd andre punktum gjeld lova likevel ikkje for eit sjølvstendig rettssubjekt som går inn under første ledd bokstav c eller d dersom rettssubjektet hovudsakleg driv næringsverksemd i direkte konkurranse med og på same vilkår som private. Ein liknande regel var med i forslaget frå i utvalfleirtalet til § 2 første ledd bokstav b tredje punktum, sjå NOU 2003: 30 s. 252 og s. 254. Etter utvalsfleirtalet sitt forslag skulle likevel vurderinga av om rettssubjektet var konkurranseutsett, skje i høve til dei ulike delane av verksemda, slik at berre dei delane som var utsett, for direkte konkurranse frå private skulle vere unnatekne. Etter departementet sitt forslag skal det ikkje skje noka slik vurdering av dei enkelte delane av verksemda, men det avgjerande er om verksemda sedd under eitt hovudsakleg driv næringsverksemd i direkte konkurranse med private. Dersom dette er tilfellet og verksemda også driv på same vilkår som private, vil heile verksemda falle utanom lova sjølv om mindre delar av verksemda ikkje er utsette for konkurranse. På den andre sida vil lova gjelde for heile verksemda sjølv om nokre delar av verksemda er konkurranseutsette så lenge verksemda ikkje hovudsakleg driv næringsverksemd i direkte konkurranse med private.

Meininga med kravet om at rettssubjektet hovudsakleg må drive næringsverksemd i direkte konkurranse med private, er å vidareføre dei retningslinjene som er lagde til grunn ved vurderinga av konkurransemomentet i heilskapsvurderinga etter gjeldande rett. Vilkåret skal tolkast nokså strengt. Relevant konkurranse vil berre liggje føre dersom verksemda er utsett for konkurranse innanfor hovudmarknaden sin. [...] At verksemda må vere utsett for direkte konkurranse frå private, skal tolkast slik at konkurranse frå andre verksemdar som er omfatta av offentleglova, ikkje vil kunne føre til at lova ikkje gjeld. Grunngevinga for at konkurranse kan føre til at ei verksemd blir halden utanfor lova, er omsynet til at verksemda skal ha same rammevilkår som konkurrentane. Dette omsynet slår ikkje til dersom også konkurrentane er omfatta av lova.”

Av forarbeidene fremgår det altså at det skal legges til grunn et snevert konkurransebegrep, og at indirekte konkurranse ikke vil være relevant. Det er et krav at selskapet må være utsatt for reell konkurranse innenfor virksomhetens hovedmarked. Det må være konkurranse om kundene til det produkt som Rauma Energi AS handler med, altså strøm. Konkurransen må

være fra private, altså fra andre tilbydere som ikke er omfattet av offentleglova. Konkurransetilsynets kraftprisoversikt viser at det er private tilbydere i Rauma kommune.

Rauma Energi AS opplyser at virksomheten i selskapet i hovedsak går ut på kraftproduksjon. I selskapets årsregnskap for morselskapet for 2013 fremgår det at 46 mill av omsetningen kommer fra salgsinntekter fra nett og 42 mill fra kraftproduksjon og andre driftsinntekter.

Dette betyr at 52 % av driftsinntektene i 2013 kom fra nettvirksomhet, som er monopolbasert.

Rauma Energi AS (morselskap)				
Driftsinntekter	2010	2011	2012	2013
Salgsinntekter nett	40 177 709	33 635 521	31 273 068	46 050 208
Sum driftsinntekter	86 016 434	86 495 553	69 135 157	88 055 759
Monopolvirksomhet (nett) i % av total inntekt i selskapet	47 %	39 %	45 %	52 %

Rauma Energi AS (konsern)				
Driftsinntekter	2010	2011	2012	2013
Salgsinntekter nett	40 177 709	33 635 521	31 273 068	46 050 208
Sum driftsinntekter	136 227 809	127 486 894	96 474 348	119 875 336

Kilde: Rauma Energi AS Årsrapport inkludert årsregnskap 2010, 2011, 2012 og 2013

Isolert sett tilsier dette at offentlighetslovens regler gjaldt for selskapet i 2013. For perioden 2010 til 2012 utgjorde salgsinntekter fra monopolvirksomhet mindre enn halvparten av de totale driftsinntektene til selskapet.

Det foreligger ikke opplysninger som tilsier at Rauma Energi AS sin oppgave i hovedsak er å selge strømmen til andre enn aktører på det private markedet, eller at selskapet er i en monopolsituasjon.

Det opplyses at selskapet tilbyr tjenester til datterselskapene. Dette er tjenester som disse selskapene i stedet kunne kjøpt inn av private aktører utenfor konsernet. Salg av slike administrative tjenester, og investeringer i virksomheter, er i utgangspunktet næringsvirksomhet som utøves i direkte konkurranse med private aktører.

Når det gjelder markedsverdien knyttet til de ulike deler av virksomheten opplyser selskapet i årsrapport 2013 at beregnet selskapsverdi for Rauma Energi AS utgjør 398 mill. kr. Vannkraftverkene og vannkraftprosjektene beløper seg til en verdi på 260 mill. kroner, og distribusjonsnettets verdi er satt til 89 mill. kr.

Markedsverdien av den konkurranseutsatte delen av Rauma Energi AS utgjør 65 % av den samlede selskapsverdien.

Det er fylkesmennene som avgjør klager på avslag om innsyn i enkeltdokumenter. Det har vist seg at det er ulike avgjørelser i fylkene i saker som omhandler hvorvidt morselskap i energikonsern er underlagt offentlighetsloven eller ikke. Eksempler på dette er:

Fylkesmannen i Oppland har vedtatt at energiselskapene AS Eidefoss (brev av 22.11.2012) og Gudbrandsdal Energi AS (brev av 22.11.2012) ikke er omfattet av offentleglova. Begge selskapene er fullt ut offentlig eid, og i utgangspunktet faller de da inn under offentleglovas virkeområde. Spørsmålet Fylkesmannen måtte ta stilling til var om unntaket for "rettssubjekt som hovudsakleg driv næring i direkte konkurranse med og på same vilkår som private" slår inn for disse to selskapene. Fylkesmannen kom til at begge selskapene har

såvidt stor andel av sin omsetning fra konkurranseutsatt virksomhet (energiproduksjon og salg til sluttbruker) at offentleglova likevel ikke blir gjeldende.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal fastslo i 2011 at kraftselskapene Tafford Kraft AS, Nordmøre Energiverk AS (NEAS) og Tussa Kraft AS er omfattet av offentleglova. Alle de tre kraftselskapene er tilnærmet 100 % offentlig eid. Gjennom sitt eierskap har kommunene samlet avgjørende innflytelse i de ulike styrene. Dette gjør at selskapene er omfattet av offentleglova etter lovens § 2 (1) bokstav c. Avgjørende for denne vurderingen er likevel om selskapene er utsatt for konkurranse, slik at de må unntas fra loven etter § 2 (2). Dersom selskaper skal unntas på grunn av konkurranse, må konkurransen gjelde mer enn halvpartene av selskapenes virksomhet (hovedsakelig), den må komme fra samme marked som selskapene driver i (direkte), og selskapene må være i en reell konkurransesituasjon, dvs. ikke få noen fordeler som private aktører ikke har (på samme vilkår).

Rauma kommune utarbeidet en eierskapsmelding i 2011, jf. kommunestyrevedtak 8.11.2011 (sak 8/2011). Eierskapsmeldinger er et viktig styringsverktøy for kommunen og kommunens representanter i selskapet. Det vil også kunne være klargjørende og øke forutsigbarheten for selskapet. Av eierskapsmeldingen fremgår kommunens eierstrategi og forventninger til selskapet. Eierskapsmeldingen gir retningslinjer for eierstyring, og har følgende overordnede prinsipper for åpenhet:

«Det skal være åpenhet knyttet til Rauma kommunes eierskap og til selskapenes virksomhet, basert på prinsippet om meroffentlighet. Det forutsettes også at selskapene, så langt det er praktisk mulig, følger reglene i offentlighetslov, forvaltningslov og lov om offentlige anskaffelser.»

I 2008 foretok selskapet en vurdering sammen med selskapets revisor i forhold til offentlighetsloven. I notatet ble det konkludert med at alle datterselskapene drive konkurranseutsatt virksomhet og faller utenfor lovens anvendelsesområde. Tilsvarende ble det konkludert med at kraftproduksjon står for mer enn 50 % av omsetningen i morselskapet og at dette selskapet heller ikke omfattes av loven. Basert på forventninger gitt i eierskapsmeldingen mener revisjonen at selskapet bør foreta en ny vurdering. Møre og Romsdal Redaktørforening gjennomførte i 2011 et offentlighetsprosjekt «operasjon døråpner». I prosjektet ble en rekke offentlig eide selskap kontaktet og bedt om å svare på noen spørsmål om selskapet kommer inn under offentleglova, og noen oppfølgingsspørsmål om offentlig innsyn. Rauma Energi AS var ikke del av undersøkelsen, men de problemstillinger som tas opp er relevant å avklare for selskapet.

Energi Norge har laget en praktisk håndbok for å etterleve offentlighetsloven. Håndboken er utarbeidet av Thommessen Krefting Greve Lund AS Advokatfirma, og er beregnet for ledere og medarbeidere i selskaper som er omfattet av den nye offentlighetsloven. Håndboken er utarbeidet for å hjelpe selskapene til å håndtere den nye offentlighetsloven med forskrift som trådte i kraft 1.1.2009. Boken gir en oversikt over hvilke typer virksomhet som er omfattet av loven og hvilke kriterier som i denne sammenheng er sentrale. Videre gjennomgås regler for journalføring, saksbehandlingsregler ifm. håndtering av innsynsbegjæringer og regler for hvilke saksdokumenter/ opplysninger selskapet skal gi innsyn i.

Selskaper som opererer med konkurransevirksomhet i tillegg til monopolvirksomhet, bør i henhold til anbefalinger fra KS Eierforum som hovedregel skille ut virksomheten for å unngå mistanke om muligheten for rolleblanding og krysssubsidiering. Hvis et slikt skille gjennomføres i Rauma Energi AS vil dette sikre at nettvirksomheten blir omfattet av offentlighetsloven.

Selskapet har brevjournal for inn- og utgående post, og ulike arkiv.

Konklusjon

Det framstår for revisjonen som uklart om Rauma Energi AS omfattes av offentleglova. I og med at det er fattet ulike avgjørelser i fylkene i saker som omhandler hvorvidt morselskap i energikonsern er underlagt offentlighetsloven eller ikke, anser revisjonen at det er lite aktuelt å gå inn på denne problemstillingen ved gjennomføring av selskapskontroll.

Anbefaling

På bakgrunn ovennevnte vurdering anbefaler revisjonen at:

- Rauma Energi AS bør foreta en juridisk vurdering i forhold til om offentlighetsloven gjelder for selskapet, og fastsette sitt forhold til offentlighetsloven.

6 Konsesjonsavgift – konsesjonskraft – låneavtale

Kontrollutvalget gav i møte 27.5.2013 en tilleggsbestilling til sak om selskapskontroll i Rauma Energi AS (sak 15/2013). Tilleggsbestilling er i protokoll formulert slik:

I starten av møtet fikk kontrollutvalget en orientering fra kommunens politiske og administrative leder om mulig manglende innbetaling av konsesjonsavgift og inntekt av konsesjonskraft gjennom flere år.

Kontrollutvalget har i møte 26.09.2012 bestilt en selskapskontroll av Rauma Energi AS. Selskapskontrollen skal utføres av Kommunerevisjonsdistrikt 2 i M&R. Kontrollutvalget konkluderte med at de ønsker selskapskontrollen av Rauma Energi AS også skal omfatte undersøkelse av forholdene omkring utbetaling av konsesjonsavgift for Verma og Berild kraftverk, samt inntekt av konsesjonskraft.

Kontrollutvalget vurderte i forbindelse med behandling av prosjektplan i møte 1.12.2014 hvordan disse områdene skal løses (sak 42/2014). Dette er problemstillinger som Rauma kommune og Rauma Energi AS arbeider med å avklare. Det ble avklart at revisjonen i rapporten beskriver de nevnte områdene, og hvilket arbeid som er gjort for å finne løsninger. I protokoll fra møte 1.12.2014 er følgende informasjon gitt:

Undersøkelse av forholdene omkring utbetaling av konsesjonsavgift og inntekt av konsesjonskraft er forhold som Rauma kommune og Rauma Energi AS arbeider med, og det er utarbeidet utredninger og andre dokumenter. Revisjonen vil derfor kun kort beskrive status på disse områdene.

Det samme gjelder forholdene omkring pågående sak med skattemyndighetene omkring lån fra Rauma kommune til Rauma Energi AS. Kontrollutvalget ønsker at revisor gir en kort beskrivelse av status rundt denne saken også.

Sak vedrørende Berild kraftverk er avgjort av NVE, og årlig uttak er satt til 0,237 GWh. Av den grunn omtales ikke dette kraftverket i den informasjon som gis i det følgende.

Undersøkelser revisjonen har gjennomført viser at det har vært informert om problemstillinger knyttet til konsesjonsavgift, konsesjonskraft og låneavtalen i orienteringer til generalforsamlingen. Videre har temaene vært omtalt i årsrapport og årsregnskap, og drøftet i eiermøter.

6.1 Utbetaling av konsesjonsavgift for Verma kraftverk

Konsesjonsavgifter er årlige avgifter som en kraftverkseier plikter å betale til kommunene som blir berørt av en regulering eller utbygging.

Lovgrunnlaget for konsesjonsavgifter er gitt i Industrikonsesjonsloven § 2, fjerde ledd nr. 13, jf. § 5, fjerde ledd nr. 2 har bestemmelser om ervervsavgift. Vassdragsreguleringsloven § 11 har bestemmelser om reguleringsavgift. Vannressurslovens § 19 har også bestemmelser om konsesjonsavgifter for kraftverk over 40 GWh.

I årsrapport for Rauma Energi AS i 2013 har styret i sin beretning redegjort slik for saken:

«Ett økonomisk utslag for fjoråret var avsetning til konsesjonsavgift for Verma kraftverk, avsetningen beløp seg til 3,6 mill. kr. og gjelder for perioden 1997-2003. Av dette beløpet vil om lag 3,4 mill. kr tilfalle Rauma kommune og resterende tilfaller staten. Selskapet har nå samlet avsett konsesjonsavgift for hele perioden 1997-2013. Det foreligger ennå ikke endelig vedtak fra NVE om konsesjonsavgift og konsesjonskraft for Verma kraftverk».

I årsregnskapet for 2013 for Rauma Energi AS er følgende informasjon gitt i note 18 om konsesjonsavgift:

«Selskapet har i 2013 fått nytt forhåndsvarsel om vedtak om kraftgrunnlag, konsesjonsavgift og kraft for Verma kraftverk. Dette har medført ny etterberegning av konsesjonsavgifter for perioden 1997 – 2003. I regnskapet for 2013 er avsatt 3,5 mill kroner etter det nye forhåndsvarselet. Samlet avsetning for perioden 1997 – 2013 utgjør 7,5 mill kroner».

I årsrapport for Rauma Energi i 2012 har styret i sin beretning redegjort slik for saken:

«Et annet stort økonomisk utslag for fjoråret var ellers avsetning til konsesjonsavgift for Verma kraftverk. Først i november 2012 kom NVE med utkast til fastsettelse av konsesjonsavgift og pålegg om å avstå konsesjonskraft for Verma kraftverk, etter at Rauma Energi AS fikk ervervskonsesjon på fallrettighetene i 2004. Endelig størrelse på konsesjonsavgift og konsesjonskraft er ikke fastsatt. I årsregnskapet er det satt av 3,898 mill. kr. for påregnelig konsesjonsavgift. Av dette beløpet vil om lag 3,4 mill. kr. tilfalle Rauma kommune og resterende tilfalle staten. Avsetningen for konsesjonsavgift vil komme til utbetaling når NVE har fattet endelig vedtak. Behandling av konsesjonskraften må en avklare med Rauma kommune når NVE kommer med sin endelige fastsettelse».

I årsregnskapet for 2012 for Rauma Energi AS er følgende informasjon gitt i note 18 om konsesjonsavgift:

«Selskapet har fått varsel om etterberegning av konsesjonsavgift for Verma Kraftverk for perioden 2004 - 2012. Det er avsatt i regnskapet 3,9 mill kroner for dette kravet».

NVE traff 5.11.2014 vedtak om konsesjonsavgift og -kraft for Verma kraftverk. Ervervsavgift til stat og kommune for perioden 1.1.1997 til 31.12.2013 ble i vedtaket fastsatt til å være henholdsvis kr 1 142 397 og 6 322 955. NVE vedtok at hele den kommunale andelen av netto ervervsavgift tilfaller Rauma kommune.

6.2 *Inntekt av konsesjonskraft fra Verma kraftverk*

Konsesjonskraft er en andel av kraftproduksjonen, som en kraftverkseier er pålagt å levere kommunene som er berørt av en regulering eller utbygging, eventuelt også fylkeskommunen. Prisen fastsettes uavhengig av markedsprisen.

Lovgrunnlaget for konsesjonskraft er gitt i Industrikonsesjonsloven § 2, fjerde ledd nr. 12 har bestemmelser om konsesjonskraft for ervervskonsesjoner og Vassdragsreguleringsloven § 12, nr. 15 har bestemmelser om konsesjonskraft for reguleringskonsesjoner. Begge lovene er fra 14.12.1917. Vannressursloven har ikke bestemmelser om konsesjonskraft. Benyttes konsesjoner etter Vassdragsreguleringsloven, må det likevel avstås kraft.

Eier av kraftanleggene i Rauma kommune forplikter seg til å betale årlig konsesjonsavgifter og selge konsesjonskraft til kommunen. Pris som kommunen skal betale for konsesjonskraften er basert på selvkost (før 1959) og en pris fastsatt av Olje og energidepartementet (etter 1959).

Rauma kommune sine konsesjonskraftrettigheter er beregnet av NVE til 36,8 GWh som fordeler seg slik

- Grytten kraftverk 32,6 GWh
- Verma kraftverk 3,9 GWh
- Berild kraftverk 0,3 GWh

Rauma kommune kan bestemme hvordan konsesjonskraften skal nyttes. Kommunen kan for eksempel velge salg til fastpris, salg til spotpris, forvaltningsavtaler, nytte kraften til eget behov eller egne bygninger.

Av konsesjonsrettighetene nytter Rauma Energi 10 GWh oppgjort finansielt mot spotpris (selges av kommunen i markedet gjennom REK) og 22,6 GWh omsettes av Rauma Energi AS gjennom avtale av 12.6.1995. Rest blir oppgjort finansielt mot spotpris og iverksettes når endelig kraftmengde blir vedtatt i NVE/ OED.

Rauma kommune har sakt opp avtale om konsesjonskraft med Rauma Energi AS med virkning fra 1.1.2016. Hele kraftmengden vil fra dette tidspunkt bli lagt ut i markedet til høystbydende.

Det har vært uklart hva Rauma kommune skal ha av inntekter fra konsesjonskraft. I 2013 grep kommunen tak i dette og startet en prosess med å avklare hvordan konsesjonskraften skal håndteres.

NVE traff 5.11.2014 vedtak om konsesjonsavgift og -kraft for Verma kraftverk. NVE vedtok at konsesjonskraften som kan tas ut fra ervervskonsesjonen av 2.4.2004 utgjør årlig 3 916 246 kWh, og at dette i sin helhet går til Rauma kommune. Subsidiært går kraften til Møre og Romsdal fylkeskommune hvis kommunen ikke tar ut hele konsesjonskraftmengden. Vedtaket ble pålagt av Rauma kommune i brev 19.11.2014.

6.3 *Låneavtale mellom Rauma kommune og Rauma Energi AS*

Rauma kommunestyre ga i 2002 et ansvarlig lån til Rauma Energi AS. Et ansvarlig lån er et lån som har inndekning etter øvrige kreditorer. Skatteetaten har etter bokettersyn vurdert at

det ansvarlige lånet er egenkapital og ikke lån. Dette fører til at lånerentene ikke kan trekkes fra før beskatning, men må betales av beskattet overskudd.

Sentralskattekontoret har gjort et vedtak om endring av ligningen for Rauma Energi AS for inntektsårene 2002-2008. Rauma Energi AS anket saken til Skatteklagenemnda, som ikke gav selskapet medhold. Konsekvensene er at ligningen for Rauma Energi AS er omgjort for flere år samt at selskapet er ilagt straffeskatt. De økonomiske konsekvensene er store. Styret i Rauma Energi AS har vedtatt at saken skal prøves for rettsapparatet.

Kommunestyret i Rauma kommune behandlet i møte 26.11.2014 justering av vilkår i Rauma kommunes ansvarlige lån til Rauma Energi AS (sak 93/2014). Saken er unntatt offentlighet og omtales derfor ikke her.

Basert på offentlig informasjon gis det under informasjon om bakgrunn og problemstillinger knyttet til låneavtalen fra 2002.

I årsrapport for Rauma Energi i 2013 har styret i sin beretning redegjort slik for saken:

Skattesak med Sentralskattekontoret

«Sentralskattekontoret har gjort et vedtak om endring av ligningen for Rauma Energi for inntektsårene 2002-2008. Spørsmål i saken er hvorvidt kapital som er ytt fra Rauma kommune til Rauma Energi skal klassifiseres som lån eller egenkapital. Sentralskattekontoret har i vedtaket nektet Rauma Energi fradrag for renter på ansvarlig lån i Rauma kommune, en avtale som ble inngått i 2002.

Rauma Energi hevder at Sentralskattekontorets kontorvedtak er uriktig når det er lagt til grunn at kapitalen skal anses som egenkapital og vedtaket er således påklaget».

I årsregnskap for 2013 for Rauma Energi AS er følgende informasjon gitt i note 16 om bokettersyn skatt – ansvarlig lån:

«Det har vært avholdt et bokettersyn av selskapet i 2009, og det er i 2013 mottatt et vedtak om endring av ligningen fra skattemyndighetene. Den vesentlige endringen er at skattemyndighetene vil omklassifisere renter på ansvarlig lån til utbytte. Vedtaket er påklaget. Klagen er under behandling i Klagenemnda og er ikke sluttbehandlet.

Høyesterett avsa 19. desember 2013 en dom hvor det sies at hvor det foreligger et vedtak om endring i selskapets ligning skal dette hensynstas i regnskapet selv om vedtaket er påklaget eller anket innen for rettet.

I spørsmål om kostnadsføring av innbetalt skatt har Rauma Energi AS etterkommet prinsippet i dommen og derfor kostnadsført etterlignet skatt med kr. 14 577 126. I kostnaden ligger det etterberegnet skatt samt tilleggsskatt. Dette har ingen sammenheng med klagebehandlingen.

Hovedproblemstillingen i bokettersynet er hvorvidt kapitalen skal anses som gjeld eller egenkapital. Basert på en helhetsvurdering må den kapitalen som er ytt til Rauma Energi AS i henhold til avtalen med Rauma kommune som ansvarlig lån.

I regnskapet for 2013 er det bokført rentekostnader med kr. 4 200 000 i likhet med tidligere år. Det er imidlertid ikke krevd skattemessig fradrag for rentene. Slik fradrag vil bli krevd dersom Rauma Energi AS får medhold i skatteklagenemnda.

En viser for øvrig til note 5 Skattekostnad».

I årsrapport for Rauma Energi i 2012 har styret i sin beretning redegjort slik for saken:

«Sentralskattekontoret har gjort et vedtak om endring av ligningen for Rauma Energi AS for inntektsårene 2002-2008. Spørsmål i saken er hvorvidt kapital som er ytt fra Rauma kommune til Rauma Energi AS skal klassifiseres som lån eller egenkapital. Sentralskattekontoret har i vedtaket nektet Rauma Energi AS fradrag for renter på ansvarlig lån i Rauma kommune, en avtale som ble inngått i 2002.

Rauma Energi AS hevder at Sentralskattekontorets kontorvedtak er uriktig og har påklaget kontorvedtaket. Vi mener at det er sannsynlighetsovervekt for at vi vil få gjennomslag for vårt syn. Det er derfor ikke gjort regnskapsmessige avsetninger i denne sammenhengen».

I årsregnskap for 2013 for Rauma Energi AS er følgende informasjon gitt i note 16 om usikre forpliktelser:

«Det har vært avholdt et bokettersyn av selskapet i 2009, og det er i 2013 mottatt et vedtak om endring av ligningen fra skattemyndighetene. Den vesentligste endringen er at skattemyndighetene vil omklassifisere renter på ansvarlig lån til utbytte. Vedtaket er påklaget, og selskapet mener det sannsynligvis vil få aksept for sin vurdering. Et eventuelt endelig vedtak i samsvar med varselet vil kunne representere en vesentlig fremtidig skattebelastning for selskapet.

Usikre forpliktelser som er regnskapsført

Etter bokettersynet ble det i 2009 avsatt kr 753 200 i skatt for 2002, og dette var også i samsvar med varsel om endring av ligning mottatt i 2011, og gjelder for mye betalte renter som omklassifiseres til utbytte. Det er ikke avsatt for eventuelle renter/tillegsskatt. Det er ikke gjort endringer i denne avsetningen i 2012, og selskapet mener at det er sannsynlighetsovervekt for at denne usikre forpliktelsen kommer til oppgjør etter endelig vedtak.

Usikre forpliktelser som ikke er regnskapsført

I vedtak om endring av ligningen for tidligere år, er det angitt en inntektsøkning for årene 2002-2008 som vil gi kr 7 599 326 i økt skatt utover det som er regnskapsført. I tillegg er det ilagt tillegsskatt med kr 2 496 600. Vedtaket bygger på at ansvarlig lån til Rauma Kommune ikke godkjennes som lån, slik at det ikke gis fradrag for renter som er betalt i perioden. Det er fulgt samme prinsipper for behandling av dette i 2009-2012 som for tidligere år, og det er heller ikke regnskapsført avsetning for mulig skatteforpliktelse knyttet til disse årene. Selskapet mener at det er sannsynlighetsovervekt for at denne usikre forpliktelsen eller eventuell økning av forpliktelsen som følge av vedtaket ikke kommer til oppgjør. Etter NRS 13 Usikre forpliktelser og betingede eiendeler skal da forpliktelsen ikke balanseføres».

Kommunestyret vedtok i sak 93/2014 i møte 26.11.2014 justert avtale for ansvarlig lån mellom Rauma kommune og Rauma Energi AS. Avtaleutkast var behandlet i selskapets styre 9. oktober 2014.

Styret i Rauma Energi AS vedtok i møte 20. november 2014 å ta skattesaken for domstolene.

Revisjonens oppsummering og vurdering av låneavtalen

Det ble i 2002 inngått en avtale mellom Rauma kommune og Rauma Energi AS. Skattemyndighetene mener at kapitalen er egenkapital og ikke gjeld. Dette betyr at selskapet ikke kan kreve skattemessig fradrag for rentene. Skattemyndighetene mener at kapitalen ikke er lån fordi avtalen ikke har bestemmelser om oppsigelse.

Saken viser etter revisjonens vurdering, uavhengig av utfall av rettssak, at det er viktig at avtaler kvalitetssikres av kompetent ekspertise.

7 Samlede vurderinger og anbefalinger

Rauma kommune

Revisjonen har undersøkt Rauma kommunes eierstyring av Rauma Energi AS.

Rauma kommune har en eierskapsmelding som sier hvordan eierskap i kommunalt eide selskaper skal forvaltes. I tillegg har kommunen vedtatt egen eierstrategi for Rauma Energi AS. Revisjonen mener at Rauma kommune har et tilfredsstillende system for å følge opp sine eierinteresser i Rauma Energi AS.

Dokumentgjennomgang og intervju viser at Rauma kommune har utarbeidet nye, og revidert eldre styrende dokumenter de siste årene. Krav og forventninger til Rauma Energi AS er gjennom dette blitt klarere. Eier har også grepet fatt i viktige saker vedrørende konsesjonsavgift og inntekt av konsesjonskraft.

Utarbeidelse og vedtak av eierstrategi for Rauma Energi AS i 2013 har etter revisjonens vurdering tydeliggjort eier sine strategier for selskapet. Dette gjelder særlig spørsmål knyttet til avkastning og utbytte, eiers rolle ved låneopptak, og rapportering til eier.

Revisjonen har som del av selskapskontroll undersøkt selskapets rutiner knyttet til økonomistyring. Iht eierstrategi for Rauma Energi AS stiller eier krav og retningslinjer gjeldende økonomistyring og rapportering til eier.

Revisjonen ser imidlertid at nominasjonsordningen i selskapet ikke er optimal i forhold til å sikre kontinuitet, og nødvendig og tilstrekkelig samlet kompetanse i styret. Dette er basert på at valgnemnden er formannskapet, og at det er praksis at hovedtyngden av medlemmene til styret velges fra medlemmene av kommunestyret. Videre er det uheldig i forhold til å sikre kontinuitet i styret at hele styret er på valg hvert andre år.

Noen av de anbefalinger revisjonen gir til Rauma kommune har vært drøftet i Eiermøter og/eller generalforsamling.

Styret i Rauma Energi AS

Styret i Rauma Energi AS leder selskapet i samsvar med aksjeloven, vedtekter for selskapet, styrevedtekter og vedtak i generalforsamlingen. Styret består fra generalforsamlingen 2014 av styreleder og fem medlemmer og en observatør. Et styremedlem og observatøren velges blant ansatte.

Styret har vedtatt instruks for daglig leder. Nærmeste overordnet til daglig leder er styret ved styreleder. Styreleder gjennomfører årlig medarbeidersamtale/ evalueringssamtale med daglig leder.

Styret gjennomfører løpende kontrollen med daglig leder gjennom faste saker på styremøtene om økonomi og orienteringer fra daglig leder. Saker vedrørende helse, miljø og sikkerhet tas regelmessig opp i ledermøte og Arbeidsmiljøutvalget, og styret orienteres gjennom årsrapport fra Arbeidsmiljøutvalget.

Selskaper som opererer med konkurransevirkosomhet i tillegg til monopolvirkosomhet, bør i henhold til anbefalinger fra KS Eierforum som hovedregel skille ut virksomheten for å unngå

mistanke om muligheten for rolleblanding og krysssubsidiering. Et slikt skille i Rauma Energi AS vil også sikre at nettvirksomheten blir omfattet av offentlighetsloven.

Revisjonen mener at Rauma Energi AS bør foreta en juridisk vurdering i forhold til om offentlighetsloven gjelder for selskapet, og fastsette sitt forhold til offentlighetsloven.

7.1 Anbefalinger til Rauma kommune

På bakgrunn av de funn som er nevnt i rapporten anbefaler revisjonen at Rauma kommune vurderer å iverksette følgende tiltak for å sikre god eierstyring:

- Eier bør vurdere å endre nominasjonsordningen til styret i Rauma Energi AS slik at selskapets styre sikres nødvendig samlet kompetanse og uavhengighet.
- Eier bør vurdere å endre valgperioden til styret slik at kontinuitet sikres.
- Eier bør sikre at eierskapsmelding revideres iht plan, eller at bestemmelsen om revisjon endres.
- Eier bør sikre at det er samsvar mellom eierstrategien for Rauma Energi AS og vedtektene i Rauma Energi AS.
- Rauma kommune bør vurdere om kommunen skal slutte seg til KS sitt styrevervregister.

7.2 Anbefalinger til Rauma Energi AS

På bakgrunn av de funn som det er redegjort for i rapporten anbefaler revisjonen at styret i Rauma Energi AS vurderer nærmere følgende forhold:

- Styret i Rauma Energi AS bør vurdere hensiktsmessigheten av at styret i Rauma Energi AS også har styreverv i datterselskapene.
- Styret i Rauma Energi AS bør vurdere hensiktsmessigheten av at daglig leder i Rauma Energi AS også er daglig leder i datterselskapene.
- Styret i Rauma Energi AS bør vurdere å skille nettvirksomheten i Rauma Energi AS ut i eget selskap som er adskilt fra den konkurranseutsatte virksomheten.
- Rauma Energi AS bør foreta en juridisk vurdering i forhold til om offentlighetsloven gjelder for selskapet, og fastsette sitt forhold til offentlighetsloven.

Molde 6.3.2015

Sigmund Harneshaug
distriktsrevisor

Einar Andersen
forvaltningsrevisor

Referanser og kilder

Lover og tilhørende forskrifter

Lov om aksjeselskaper

Lov om allmennaksjeselskaper

Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven)

Lov om revisjon og revisorer (revisorloven)

Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova)

Lov om arkiv (arkivlova)

Lov om behandlingsmåter i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)

Retningslinjer, veiledere og fortolkninger

- KS Eierforum (2010): *Anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/fylkeskommunalt eide selskaper og foretak*
- Praktisk håndbok for å etterleve offentlighetsloven. Håndbok utarbeidet av Thommessen Krefting Greve Lund AS Advokatfirma for Energi Norge (Publikasjon 291-2009)

Årsrapport

- Årsrapport for Rauma Energi AS for 2011, 2012 og 2013

Dokumenter mottatt fra Rauma Energi AS pr e-post 29.10.2014

- Vedtekter for Rauma Energi AS, vedtatt 18.3.2014
- Styreinstruks for styrearbeid i Rauma Energi AS, vedtatt 17.4.2013
- Strategi 2013-2015 Rauma Energi AS
- Arbeidsavtale mellom Rauma Energi AS og daglig leder, datert 21.1.2010

Dokumenter som revisjonen gikk gjennom i Rauma Energi sine lokaler 2.12.2014

- Etiske retningslinjer (utkast som skulle behandles i styremøte 18.12.2014)
- Utskrift av generalforsamlingsprotokoll fra 24.5.1994 til 13.5.2014
 - Gjennomgang av protokoll 2012, 2013 og 2014
- Eiermøte – protokoll/ oppsummering fra eiermøter 2013 og 2014
 - Gjennomgang av protokoll fra eiermøte 13.3.2013, 20.9.2013, 6.3.2014, 12.8.2014 og 15.10.2014
- Styreprotokoll for styremøter fra 20.2.2008 til 9.10.2014
 - Gjennomgang av protokoll fra 2012, 2013 og 2014
- Eierstrategi i Rauma Energi AS, vedtatt av kommunestyret i Rauma kommune 26.11.2013 i sak 82/2013
- Strategi og organisasjonsutvikling Rauma Energi AS 2013-2015, vedtatt av styret i Rauma Energi AS i møte 20.12.2012
- Risikoanalyse – finansiell, operativ og juridiske forhold
 - Rammer og kjøreregler i kraftmarkedet vedtatt på styremøte i Rauma Energi AS i møte 20.11.2014
 - Prissikringsstrategi av egenproduksjon, vedtatt på styremøte i Rauma Energi AS i møte 20.11.2014
 - ROS-analyse og styrets vurdering av selskapets systemer for internkontroll og risikostyring, vedtatt på styremøte i Rauma Energi AS i møte 21.11.2013

- Forhold som kan ha risiko og omdømmebetydning for selskapet, behandlet på styremøte i Rauma Energi AS i møte 4.9.2014
- Nærmere gjennomgang av internkontrollsystemet, behandlet på styremøte i Rauma Energi AS i møte 20.2.2014
- Brevjournal – oppbygging/ beskrivelse

Vedlegg 1: Uttalelse til rapporten fra Rauma Energi AS

Åndalsnes 27.02.2015

Revisjonsdistrikt 2 Møre og Romsdal
Rådhusplassen 1
6413 Molde

Merknader til høringsutkast vedr selskapskontroll av Rauma Energi AS

Vi viser til følgeskriv vedlagt rapport fra selskapskontroll datert 16.02.2015 hvor selskapet gis anledning til å avgi en høringsuttalelse. Rauma Energi har også tidligere fått anledning til å komme med innspill til rapportarbeidet hvor da hovedformålet har vært å korrigere/utfylle med fakta der dette kunne være opplysende for den endelige rapport.

Styret og adm. direktør vil i all hovedsak gi honnør for et grundig og tillitsfullt arbeid som har vært lagt ned for å belyse de ulike sider som knytter seg til en selskapskontroll. Slik vi leser rapporten, fremkommer et tilfredsstillende bilde av selskapet knyttet til hovedproblemstillingene slik disse er søkt definert i pkt. 1.2. Selskapet vurderer det som både viktig og nyttig at en uhildet instans foretar en selskapskontroll innenfor et bredt spekter. Slik kan mangler og innspill drøftes og forbedringer planlegges. Styret finner det også gledelig at selskapet ikke har funn og mangler som knytter seg til de tre hovedformålene ved gjennomgangen og kan på denne bakgrunn gi anerkjennelse til ansatte og ledelse som over tid har bidratt til denne bedømmning.

Funnene og anbefalingene i selskapskontrollen retter seg hovedsakelig etter de revisjonskriterier som er utvalgt og da i særdeleshet til KS anbefalinger om eierskap slik vi forstår vurderingene. Som det vil være kjent finnes flere arbeidsgiverorganisasjoner, fagmiljø og bransjefora som utarbeider ulike maler og standarder for temaer som her behandles. Vi er kjent med flere, samtidig som vi er kjent med at det jevnlig foregår debatter og vurderinger av disse. Vi er usikker på om det vil være riktig å legge til grunn ulike organisasjoners anbefalinger og maler når disse mangler autoritative grunnlag i lover og forskrifter, og flere oppfatninger råder. Styret velger tross dette å vurdere distriktsrevisjons vurderinger og anbefalinger som er fremkommet her, i den godes hensikt, og vil besvare disse spørsmål. Vi vil også tillate oss å kommentere punkter knyttet til styrearbeidet med særlig vekt på kontinuitet blant styremedlemmene selv om dette ikke blir krevd.

Distriktsrevisjonen anbefaler at styret vurderer fire forhold som er drøftet og vurdert ut fra revisjonskriteriene som er utvalgt. De tre første retter seg hovedsakelig mot hvordan et energiselskap bør organiseres når hensynet til funksjonelt og selskapsmessig skille skal hensynta driftsformer innenfor monopol - og konkurranseutsatte virksomheter. Reiten-utvalgets rapport om organisering av strømmettet som ble fremlagt OED på vårparten, handler i stor grad om disse problemstillinger og gir anbefalinger i samme retning som nærværende rapport.

Rapporten har vært ute på høring og departementet forbereder det videre arbeid fremlagt til politisk behandling. Vi har grunn til å tro at den politiske behandling tidligst starter senhøstes

og det later til at hovedproblemstillingen om et krav til selskapsmessig - og funksjonelt skille vil kreve behandling i Stortinget.

Utfallet av hvordan den politiske behandling vil bli er vanskelig å si på nåværende tidspunkt. Det som synes klart er at det er mange meninger og at det er en sterk holdning til at det går mot selskapsmessig skille vedr monopoldel og konkurranseutsatt virksomhet. Likeledes synes det å være sterke interessenmotsetninger mellom de største energikonsernene og de mindre slik høringene og debatten har versert. Hvis endringer blir iverksatt, har det vært foreslått overgangsordninger på inntil tre år. Spørsmålene som her er til vurdering og beslutning handler om Rauma Energis rammevilkår fremover. Saken har derfor stor oppmerksomhet og styret følger utviklingen fra ulike arenaer. På nåværende tidspunkt vil derfor ikke styret foreta noen tilpasning før myndighetene bringer saken til avslutning og de fremtidige rammevilkår for hele bransjen blir klargjort. Under de rådende rammevilkår er det morselskapet som eier i hovedsak infrastruktur og anleggsaktiva og det søkes å samhandle drifta så rasjonelt som mulig for et energiverk på vår størrelse. Et selskapsmessig skille gitt at NVE's forskrifter og vedtak følges som markedsregulator i tillegg til forbruks- og konkurransemyndighetene, vil ivareta nøytralitet og frykt for kryss - subsidiering. Selvsagt fordres også gode og åpne styringssystemer i selskapet som kan dokumenteres ved kontroll.

Rauma Energi blir anbefalt å foreta en vurdering i forhold knyttet til offentlighetsloven.

Det kan opplyses at dette allerede i 2008 ble initiert av selskapet og at denne praksis og lovanvendelse senere er blitt praktisert som også nærværende rapport omhyggelig omtaler. Med de forestående utbygginger som er under utførelse, vil høyst trolig den konkurranseutsatte andelen av både inntekter og anleggsaktiva øke hvilket vil indikere mindre krav til selskapet i denne sammenheng. Styret vil være positiv til meroffentlighet der dette kan forsvares og praktiseres hensyn tatt til konkurranseforhold. Styret vil også stille seg positiv til en gjennomgang for å imøtekomme hensynet til innsyn og meroffentlighet der dette kan forsvares.

Avslutningsvis skal det knyttes noen kommentarer til styrearbeidets behov for kontinuitet av hensyn til selskapets beste, selv om det ikke direkte er forventet holdninger her. Med de store utfordringer som stilles til bransjen generelt og selskapet spesielt bl.a. knyttet til utbygginger, skattesak m.v., deler styret oppfatningen av at styresammensetningen må sikres kontinuitet og kompetanse. Dette sikres best ved vedtektsendringer knyttet til tjenestetid, og antallet som bør utbyttes ved valg. Styret vil bidra til at temaet bringes opp ved egnede anledninger som eiermøtet.

Vi håper herved å ha gitt tilkjenne styrets meninger og holdninger til de spørsmål og anbefalinger som knytter seg til styrets ansvar og oppgaver. Styret finner rapporten meget fyllestgjørende og bred som burde bane vegen for en god behandling videre.

Med vennlig hilsen
Rauma Energi AS

Arne S Lillevåg
-styreleder-

Alf Vee Midtun
-adm.direktør-

Vedlegg 2: Kort om selskapskontroll

Under gis det kort informasjon om hva selskapskontroll er, og hvilket juridisk grunnlag selskapskontrollen hviler på.

Selskapskontroll	
Kommuneloven §§ 77 nr. 5 (hjemmel) og 80 (innsynsrett). Forskrift om kontrollutvalg – kapittel 6	
Eierskapskontroll Obligatorisk Utfører: Sekretariatet, revisjonen eller andre	Forvaltningsrevisjon Frivillig Utfører: Kvalifisert og uavhengig revisor
Omfatter kommunalt eierskap i: IKS'er, aksjeselskaper og interkommunalt samarbeid som er egne rettssubjekter MEN innsynsretten i § 80 kan kun benyttes overfor selskaper som fullt ut – direkte eller indirekte – er eid av kommuner/fylkeskommuner	

Hjemmel: Selskapskontroll er hjemlet i kommuneloven (koml.) § 77 nr. 5 og for øvrig nærmere omtalt i forskrift om kontrollutvalg kapittel 6 (§§ 13 – 15).

§ 77 Kontrollutvalget nr. 5

Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper m.m.

§ 13 Selskapskontroll

Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper m.m.

Kontrollutvalget skal minst én gang i valgperioden og senest innen utgangen av året etter at kommunestyret eller fylkestinget er konstituert, utarbeide en plan for gjennomføring av selskapskontroll. Planen skal vedtas av kommunestyret eller fylkestinget selv som kan delegere til kontrollutvalget å foreta endringer i planperioden.

Kontrollutvalget avgjør selv hvem som på dets vegne skal gjennomføre selskapskontroll.

§ 14 Selskapskontrollens innhold

Kontrollutvalget skal påse at det gjennomføres kontroll med forvaltningen av eierinteressene i de selskaper som er omfattet av slik kontroll, herunder å kontrollere om den som utøver kommunens eller fylkeskommunens eierinteresser i selskaper gjør dette i samsvar med kommunestyrets/ fylkestingets vedtak og forutsetninger (eierskapskontroll).

Selskapskontrollen kan også omfatte forvaltningsrevisjon, jf. forskrift om revisjon i kommuner og fylkeskommuner kap. 3.

§ 15 Rapportering om selskapskontrollen

Kontrollutvalget fastsetter selv hvordan utført selskapskontroll skal rapporteres til utvalget, herunder hvilket innhold slik rapport skal ha. Et selskap som er omfattet av selskapskontrollen, og den som utøver kommunens eierfunksjon, skal alltid gis anledning til å

gi uttrykk for sitt syn på de forhold som omtales i rapporten. Eventuelle kommentarer skal fremgå av rapporten.

Med utgangspunkt i planen for gjennomføring av selskapskontroll skal kontrollutvalget avgi rapport til kommunestyret eller fylkestinget om hvilke kontroller som er gjennomført samt om resultatene av disse.

I tillegg gir koml. § 80 en innsynsrett i selskaper som fullt ut – direkte eller indirekte – er eid av kommuner/ fylkeskommuner. Denne retten gjelder for kommunens/ fylkeskommunens kontrollutvalg og den som på utvalgets vegne utfører selskapskontroll.

§ 80 Selskapskontroll

I interkommunale selskaper etter lov 29. januar 1999 nr. 6 og i aksjeselskaper der en kommune eller fylkeskommune alene eller sammen med andre kommuner eller fylkeskommuner eier alle aksjer, og i heleide datterselskaper til slike selskaper, har kommunens eller fylkeskommunens kontrollutvalg og revisor rett til å kreve de opplysninger som finnes påkrevd for deres kontroll, så vel fra selskapets daglige leder som fra styret og den valgte revisor for selskapet. I den utstrekning det finnes nødvendig, kan kontrollutvalget og kommunens revisor selv foreta undersøkelser i selskapet.

Kommunestyret eller fylkestinget kan fastsette regler om kontrollutvalgets og revisors kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskapet og herunder fastsette hvilke dokumenter mv. som skal sendes kommunens eller fylkeskommunens kontrollutvalg og revisor.

Kontrollutvalget og kommunens eller fylkeskommunens revisor skal varsles og har rett til å være tilstede på selskapets generalforsamling, samt møter i representantskap og tilsvarende organ.

Innhold

Innholdsmessig deles selskapskontroll i to komponenter – eierskapskontroll og forvaltningsrevisjon. Eierskapskontroll er den obligatoriske delen av selskapskontroll (Kontrollutvalget skal påse ...), jf. forskrift om kontrollutvalg § 14 første ledd. Den omfatter kontroll med forvaltningen av kommunens/ fylkeskommunens eierinteresser, herunder å kontrollere om den som utøver eierinteressene gjør dette i samsvar med kommunestyrets/ fylkestingets vedtak og forutsetninger.

Forvaltningsrevisjon er den frivillige delen av selskapskontroll (Selskapskontrollen kan også omfatte ...), jf. forskrift om kontrollutvalg § 14 andre ledd, og er nærmere omtalt i forskrift om revisjon kapittel 3 (§§ 6 – 8), jf. forskrift om kontrollutvalg kapittel 5 (§§ 9 – 12) og RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon. Den omfatter systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets/ fylkestingets vedtak og forutsetninger, jf. forskrift om revisjon § 7 første ledd.

Selskapstyper som omfattes

Selskapskontroll omfatter alt kommunalt/ fylkeskommunalt eierskap som er organisert med hjemmel i andre lover enn kommuneloven samt interkommunalt samarbeid etter koml. kapittel 5 og som er egne rettssubjekt. Inkludert er dermed interkommunale selskaper (IKS), aksjeselskaper og samvirkeforetak. Utenfor rekkevidden av selskapskontroll er f.eks. kommunale foretak (KF) organisert etter koml. kapittel 11 eller interkommunalt samarbeid etter koml. kapittel 5 og som ikke er eget rettssubjekt. Heller ikke stiftelser omfattes av regelverket om selskapskontroll.

Kontrollutvalgets plikt til å gjennomføre selskapskontroll påvirkes ikke av eierskapets omfang eller av hvem som eventuelt er medeiere. Selskapskontrollens innhold og omfang kan imidlertid påvirkes av dette. For eksempel vil rammene for forvaltningsrevisjon være påvirket av manglende innsynsrett etter koml. § 80, i selskaper som ikke fullt ut – direkte eller indirekte – er eid av kommuner/ fylkeskommuner. I slike tilfeller må forvaltningsrevisjon basere seg på innsyn i åpne kilder eller alternativt på et utvidet innsyn etter særskilt avtale med de øvrige eierne.

Kontrollutvalget avgjør selv hvem som på dets vegne, skal gjennomføre selskapskontroll, jf. forskrift om kontrollutvalg § 13 tredje ledd. Når det gjelder eierskapskontroll er valget åpent – enten kontrollutvalgets sekretariat, kommunens/ fylkeskommunens revisjon eller andre habile utførere. Forvaltningsrevisjon er pr. definisjon revisjon, og kan derfor kun utføres av en revisor som tilfredsstiller kravene i forskrift om revisjon til kvalifikasjoner mv. og uavhengighet og objektivitet, jf. hhv. kapittel 5 (§§ 11 – 12) og 6 (§§ 13 – 15).

Vedlegg 3: Anbefalinger om eierskap, selskapsledelse m.m. (KS Eierforum)

Anbefaling om eierskap, selskapsledelse og kontroll av kommunalt/ fylkeskommunalt eide selskaper og foretak, KS Eierforum (2010)

Nr. 1 Obligatorisk opplæring av og informasjon til folkevalgte

Kommuner bør som en del av folkevalgtopplæringen gjennomføre obligatoriske kurs og/ eller eierskapsseminarer for samtlige folkevalgte i de ulike aspektene knyttet til eierstyring av utskilt virksomhet. Den første opplæringen bør gjennomføres i løpet av de første 6 månedene av valgperioden og senere med oppfølging etter 2 år. Det anbefales at kommunestyret etter gjennomføring av generalforsamling, får forelagt en oversikt over status for selskapene.

Nr. 2 Utarbeidelse av eierskapsmeldinger

Kommuner skal foreta en politisk gjennomgang av virksomhet som er organisert som selvstendige rettssubjekter eller interkommunale organer gjennom utarbeidelse av en eierskapsmelding. Eierskapsmeldingen bør gjennomgås og eventuelt revideres hvert år i kommunestyret. Eierskapsmeldingen skal følges av strategier og formål/selskapsavtale for det enkelte selskap. Alt eierskap i selvstendige rettssubjekter skal fremgå på en klar og instruktiv måte i kommunens årsberetning. Interkommunale eierskapsmeldinger kan også utarbeides.

Nr. 3 Utarbeidelse og revidering av selskapsstrategi og selskapsavtale/vedtekter

Selskapets virksomhet skal tydeliggjøres i vedtektene/selskapsavtalen. Innenfor rammen av vedtektene/selskapsavtalen bør selskapet ha klare mål og strategier for sin virksomhet. Eierne skal ha et bevisst forhold til en eventuell forventet avkastning. For selskaper som opererer innenfor et marked skal prinsippene for en eventuell utbyttepolitikk klargjøres og deretter fremmes for eierorganet gjennom selskapsavtalen/vedtektene. Langsiktighet og samfunnsansvar bør legges til grunn for det kommunale/fylkeskommunale eierskap. Formålsangivelsen i selskapsavtale/vedtekter bør vurderes med jevne mellomrom for å se om det er behov for endringer.

Nr. 4 Vurderinger og valg av selskapsform

Det er eiers ansvar å sikre en selskapsform som er tilpasset virksomhetens formål, eierstyringsbehov, markedsmessige forhold og konkurransereguleringen. Skal selskapet ta risiko og operere i et marked bør det etableres et selskap med begrenset ansvar. Der selskapet skal yte tjenester til eierne i egenregi kan både interkommunale selskap og foretak være hensiktsmessige former. Stiftelser er ikke anbefalt for virksomhet som krever eierstyring.

Nr. 5 Fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkomhet

Selskaper som opererer med konkurransevirkomhet i tillegg til monopolvirkomhet, bør som hovedregel skille ut virksomheten for å unngå mistanke om muligheten for rolleblanding og kryssubsidiering. Organiseringen av konkurranseutsatt virksomhet bør så langt mulig være ledelsesmessig, personalmessig og fysisk atskilt fra monopolvirkomheten. Dette må være utgangspunktet, og oppfyller man ikke dette må det være en bevissthet om hvorfor.

Nr. 6 Tilsyn og kontroll med kommunale foretak og med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper

Kommunestyret har både et tilsyns og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterleves og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom

regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Kontrollutvalget er delegert denne funksjonen fra kommunestyret og har derfor en spesielt viktig rolle i eierstyringen.

Nr. 7 Sammensetning og funksjon til eierorgan

For aksjeselskap og interkommunale selskaper anbefales det at kommunestyret oppnevner politisk ledelse som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Eierutøvelsen skal speile kommunestyrets samlede/ flertallsbeslutning. Det er sentralt at det opprettes en forutsigbar og klar kommunikasjon mellom eierorgan og kommunestyre i forkant av generalforsamling/ representantskapsmøte.

Nr. 8 Gjennomføring av eiermøter

De formelle eiermøtene er enten generalforsamling eller representantskap, men det kan også innkalles til eiermøter i tillegg til disse. Styret bør tilrettelegge for at flest mulig av eierorganets medlemmer kan delta i generalforsamling/representantskapet og at dette blir en effektiv møteplass for aksjeeierne og styret. Dette gjøres ved å følge lovens regler om innkalling, at saksdokumentene er utførlige nok til å ta stilling til sakene, at eierne som ikke kan møte skal kunne stemme ved bruk av fullmakt (gjelder ikke interkommunale selskaper), at styret, revisjon og valgkomité er tilstede samt rutiner for at eierorganet velger møteledelse.

Nr. 9 Eiers krav til profesjonelle styrer i kommunal sektor

Det er eiers ansvar å sørge for at styret sammensettes og gis de nødvendige styringsrammene for å utøve sitt virke som et profesjonelt organ. Et profesjonelt styre som kollegium består av personer med egnede personlige egenskaper som utfyller hverandre kompetansemessig.

Nr. 10 Valgkomité for styreutnevning i aksjeselskap og interkommunale selskaper

Ved valg av styre til selskaper organisert etter aksjeloven og lov om interkommunale selskaper bør det vedtektsfestes bruk av valgkomité hvor formålet er å sikre sammensetning av styre med komplementær kompetanse og i tråd med eiers formål med selskapet. Representantskapets/ generalforsamlingens leder velger leder av valgkomiteen. I selskap med flere eierkommuner bør valgkomiteen sammensettes for å speile eierandel. Flertallet av valgkomiteen bør være uavhengige av styret og ansatte. Valgkomiteens innstilling bør begrunnes. Valgperioden kan vedtektsfestes men allikevel være fleksibel i forhold til eiers behov for kompetanse.

Nr. 11 Rutiner for kompetansevurdering av selskapsstyrene

Eier har ansvar for å sikre at styret besitter den nødvendige kompetansen for å nå selskapets mål, jmf. punkt 9. I dette ligger det også at eier står fritt til å skifte ut styremedlemmer innenfor valgperioden. Men styret selv har også et selvstendig ansvar for jevnlig å vurdere egen kompetanse i forhold til eiernes formål med selskapet og det er derfor anbefalt en rekke rutiner for å sikre nødvendig kompetanse.

Nr. 12 Styresammensetning i konsernmodell

Styret i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap. Konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styre. Dersom datterselskap yter tjenester til morselskap i konkurranse med andre bør det være ledelsesmessig og funksjonelt skille mellom selskapene for å unngå inhabilitet og rolleblanding i anbudsprosesser. Dersom det i konsernet er et datterselskap som yter monopol tjenester til sine eiere eller innbyggerne i eiers kommuner bør eksterne kandidater ha flertall i datterstyret.

Nr. 13 Oppnevning av vararepresentanter

Der det utpekes vara til styre bør ordningen med numerisk vara benyttes for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret.

Nr. 14 Habilitetsvurderinger og politisk representasjon i styrene

Det er opp til hvert enkelt eierorgan (representantskap/generalforsamling) å avgjøre hvilken type kompetanse et styre skal ha. I utgangspunktet anbefales det å unngå situasjoner der styrets medlemmer jevnlig blir vurdert i forhold til forvaltningslovens regler om habilitet og derfor kritisk vurderer bruken av *ledende politikere* i selskapsstyrene. Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter, og at kommunestyret oppretter en valgkomité som innstiller til det organ som skal velge styrerepresentanter.

Nr. 15 Kjønnnsrepresentasjon i styrene

I loven er det nå krav om 40 % kjønnnsrepresentasjon i styrene for både interkommunale selskap, aksjeselskap og aksjeselskap hvor kommuner og fylkeskommuner har eiermajoritet. Egne rekrutteringsseminar bør iverksettes der det er vanskelig å oppnå lik kjønnnsrepresentasjon.

Nr. 16 Godtgjøring og registrering av styreverv

Kommunen bør i forbindelse med utarbeidelse og eventuell revidering av eiermelding gjennomføre en prinsipiell diskusjon om honorar som grunnlag for eierorganets fastsetting av styrehonorar, uavhengig av organisasjonsform. Alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregister.no

Nr. 17 Arbeidsgivertilhørighet i selvstendige rettssubjekter

Det anbefales at selskapene ved utskilling av virksomhet til selvstendige rettssubjekter søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon

Nr. 18 Utarbeidelse av etiske retningslinjer

Det anbefales at eier påser at selskapsstyrene utarbeider og jevnlig reviderer etiske retningslinjer for selskapsdriften.

Nr. 19 Administrasjonssjefens rolle i kommunale og fylkeskommunale foretak

Administrasjonssjefens rolle som budsjettansvarlig for kommunens samlede økonomiske virksomhet herunder foretakene kombinert med manglende instruksjonsmyndighet overfor daglig leders disponeringer bør være gjenstand for en samhandlingsdiskusjon ved opprettelse av foretak. Administrasjonssjefen, stedfortreder eller andre i ledende administrative posisjoner samt medlem av fylkes- og kommunalråd kan ikke sitte i styret. I kommuner med parlamentarisme kan *ikke* kommune- og fylkesråd sitte i foretaksstyrene. Det samme gjelder administrasjonssjef/stedfortreder. Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter.